

РАБОТНИЦА і СЯЛЯНКА

№5

МАЙ

1963

Слова В. КОВАЛЕНКО

МАЛЬЧИШКИ

Музыка И. ГОРИНА

Вальс. Напевно.

Музыка И. ГОРИНА

Рдин, или часть голосов.

Есть маленький го-род в Рос-

-си - и, на у-ли-цах травывро-се. Их топчут маль-

-чишки бо-сы-е, и он была-ким, как и все. Все.

А то-ды бе-гут... Маль-

го - ды бе-гут... Маль-чиш-ки рас-

-чиш-ки рас-тут... тут... И вре-мя маль-чи-шек зо-вет: в по-

Для повторения Для окончания.

-лет, в по-лет, в по-лет! // -лет, в по-лет!

Есть маленький город
в России,
На улицах травы
в росе.
Их топчут мальчишки
босые, —
И он был таким,
как и все.

Припев:

А годы бегут...
Мальчишки растут...
И время мальчишек
зовет:
В полет, в полет,
в полет!
Он стал настоящим
рабочим,
Ему покорился металл.
Но чистою, звездною
ночью

Он дерзко о звездах
мечтал.

Припев.

И вот прокатилась
по миру
Великих свершений
молва,
Что к звездам
мальчишку-задиру
Родная страна
подняла

Припев.

В России есть
маленький город.
И улица там пролегла.
Мальчишкиным
именем гордым
Россия ее назвала.
Припев.

РАБОТНИЦА І СЯЛЯНКА

ВЫДАННЕ ЦК КП № 5
БЕЛАРУСІ

МАЙ, 1963

ГОД ВЫДАНИЯ ТРЫЦАЦЬ ДЗЕВЯТЫ

СВЕТЛЫЯ НАДЗЕІ

НА СВЕТ з'явіўся маленькі чалавек. І маці пяшчотна туліць гарачы камячок да грудзей і спявае яму аб шчасці песню. А калі гэтаму, за ўсё на свеце даражэйшаму стварэнню, пагражае небяспека, ці можа маці заставацца абыйкавай? Не, яна не можа не змагацца за тое жыццё, што падарыла свету, падарыла людзям.

Вось адкуль тая актыўнасць жанчын у барацьбе супраць сіл, пагражаючых развязаць ядзерную вайну. Такая вайна перш за ўсё ператварыла б светлае дзяцінства ў свет сірот і калек.

Гарачая любоў маці аб'ядноўвае жанчын незалежна ад таго, у якой краіне яны жывуць, чым займаюцца, якога колеру іх скура. Маці, якія далі жыццё свайму дзіцяці, уклалі ў яго сваё здароўе, сваё сэрца, не могуць спакойна мірыцца з выпрабаваннямі тэрмаядзернай зброі, якія наносзяць непераможную шкоду здароўю дзяцей. Яны не могуць мірыцца з тым, што ў выніку гонкі ўзбраенняў павялічваюцца падаткі, даражэе малако і хлеб, масла і цукар.

За мір, за ўсеагульнае і поўнае раззбраенне, за дружбу паміж народамі змагаюцца жанчыны кожнай краіны. У залежнасці ад абставін іх барацьба набывае сваю спецыфіку і свае формы. Мітынгі і канферэнцыі, паходы за мір і факельныя шэсці, маніфестацыі і сядзячыя забастоўкі, выпуск лістовак і паштоўкаў, збор подпісаў і пасылка дэлегацый да дэпутатаў і ўрадаў...

Марыя Урбан, член бюро Дэмакратычнага саюза аўстрыйскіх жанчын, расказвае ў часопісе «Жанчыны свету», што для дзяцей 14—15 год паняцце «фашызм» роўна нічога не азначае. Яны не ведаюць пра тыя зверствы, што ўчынілі ў час другой сусветнай вайны фашысты. У апошнія гады па ініцыятыве Федэратыўнай Рэспублікі Германіі ў Аўстрыі наладжваюцца сустрэчы «ветэранаў» вайны. Часцей за ўсё яны суправаджаюцца шэсцямі, у час якіх выстаўляюцца напэкаў ордэны, выдадзеныя ў гады вайны фашыстамі.

Жанчыны, глыбока занепакоеныя гэтым, імкнуцца ўберагчы моладзь ад нацысцкай ідэалогіі. Яны ідуць у школы і з дапамогай настаўнікаў растлумачваюць дзецям, што такое вайна з усімі яе жахамі, што нясе з сабою фашызм.

Шырокую вядомасць набыў у Злучаных Штатах Амерыкі рух жанчын пад назвай «Жанчыны, змагайцеся за мір!». Яго ўзначаліла сціплая жанчына, маці трох дзяцей, мастак-ілюстратар дзіцячых кніг Дагмар Уілсан.

Калі канцлер Адэнаўэр знаходзіўся ў ЗША, амерыканскія жанчыны паслалі 15 тысяч тэлеграм прэзідэнту Кенедзі з патрабаваннем не перадаваць атамнай зброі ФРГ.

У час кубінскага крызісу жанчыны Амерыкі арганізавалі выступленні перад Белым домам (рэзідэнцыяй амерыканскага ўрада). За гэтыя актыўныя дзеянні ў абарону міру кіраўнікі руху пачалі прыцягвацца да адказнасці. Абвінавачаныя з гонарам трымаліся на судзе ў Вашынгтоне. Кіраўнік руху «Жанчыны, змагайцеся за мір!» Дагмар Уілсан мужна заявіла: «Наш рух узнік стыхійна, як натуральны пратэст жанчын супраць небяспекі тэрмаядзернай вайны. У нашым руху ўдзельнічаюць усе, каму дарагі мір», а на пытанне следчага: «Ці збіраецеся вы выгнаць з вашых радоў камуністаў?» яна рашуча адказала: «Безумоўна, не. Мы прымаем у нашы рады ўсіх і будзем рады, калі ў барацьбу за мір уключыцца ўвесь народ».

Рух жанчын узнікае і ў іншых краінах. У Канадзе ён носіць назву «Голас жанчын». У Англіі — «Маці супраць вайны», «За ядзернае раззбраенне» і іншыя. Штогод жанчыны Англіі праводзяць паходы міру з Олдэрмастана (навуковы цэнтр ядзернага ўзбраення) да Лондана.

Шырокі размах набыла барацьба супраць ядзернага ўзбраення ў Японіі. Пад патрабаваннем забараніць атамную і вадародную бомбы паставілі свае подпісы 34 мільёны японцаў.

Жанчыны абедзвюх германскіх дзяржаў адчуваюць асаблівую трывогу ў сувязі з ростам узбраення ў Заходняй Германіі. Нямецкія жанчыны актыўна выступаюць за мірнае вырашэнне германскай праблемы.

Жанчыны Азіі і Афрыкі выказваюць волю ўсіх народаў — жыць свабодна. Яны падмацоўваюць барацьбу за сваю незалежнасць, выступаюць супраць каланіялізму, у імя абароны нацыянальных багаццяў. За эканамічную незалежнасць змагаюцца народы Лацінскай Амерыкі.

У авангардзе руху за мір ідуць жанчыны Савецкага Саюза і іншых сацыялістычных краін. Каму, як не нам, савецкім людзям, вядомы ўсе жахі мінулай вайны. Мы поўнім зарыва пажараў, страту блізкіх людзей, кроў і стогны нашых дзяцей. Мы не забыліся, як праводзілі на фронт сваіх сыноў і мужоў, як кожны дзень, кожную гадзіну чакалі вестачкі з фронту. Мы не забыліся, як, атрымаўшы паведамленне аб гібелі дарагіх родных людзей, не пераставалі іх чакаць кожную

Сусветна вядомая грамадская дзяячка, прэзідэнт Міжнароднай дэмакратычнай федэрацыі жанчын Эжэні Катон адірывае Сусветны кангрэс за ўсеагульнае раззбраенне і мір. Масква, 1962 г.

хвіліну. Мы не паддаваліся роспачы. Сціснуўшы ў руцэ паведамленне аб гібелі самых дарагіх свайму сэрцу, мы ішлі на завод, капалі акопы. Нам было цяжка. Але мы выстаялі, перамаглі ворага і цяпер мы маем права, мы жадаем жыць у міры і шчасці. Мільёны жанчын нашай краіны працягваюць рукі дружбы нашым сяброўкам, нашым сёстрам, усім тым, хто жадае міру на зямлі.

Барацьбу жанчын краін сацыялізма нельга аддзяліць ад агульнай барацьбы жанчын за мір. Але ў нас гэтая барацьба мае свае асаблівасці. Мы жывём у сацыялістычных краінах. Нашы ўрады праводзяць міралюбівую палітыку, мы іх падтрымліваем.

Самы галоўны ўклад у справу міру жанчын сацыялістычных краін — самааданая праца ў развіцці эканомікі і культуры. Ад умацавання лагера сацыялізма ў многім залежыць прадухіленне новай вайны.

Барацьбу маці свету за трывалы мір аб'ядноўвае і накіроўвае Міжнародная дэмакратычная федэрацыя жанчын, якая нарадзілася ў 1945 годзе ў змаганні з фашызмам.

Па ініцыятыве федэрацыі ў чэрвені

гэтага года адбудзецца Сусветны кангрэс жанчын.

Кангрэс адкрыецца 24 чэрвеня ў цудоўным Палацы з'ездаў у Крамлі. У гэтай светлай зале сустрэнуцца жанчыны з усяго свету. Тут прагучаць іх палыманыя прамовы за мір, раззбраенне і дружбу паміж народамі, барацьбу жанчын за нацыянальную незалежнасць, за шчасце дзяцей, іх здароўе, выхаванне і адукацыю, за правы жанчын у грамадстве і сям'і.

Усе гэтыя пытанні блізкія і зразумелыя жанчынам. Таму дзверы кангрэсу

шырока адчынены не толькі для жаночых арганізацый МДФЖ, а і іншых міжнародных і нацыянальных жаночых арганізацый з тым, каб абмяняўшыся думкамі, знайсці тое, што яшчэ больш аб'яднае жанчын, узмацніць іх барацьбу за агульныя мэты.

Савецкія жанчыны, як гасцінныя гаспадыні, збіраюцца цёпла і ветліва сустрэць дэлегатак. У Камітэт савецкіх жанчын яны паведамляюць аб падрыхтоўцы да кангрэсу. Савецкія працаўніцы адлічваюць добраахвотна сродкі ў фонд міру, у дапамогу правядзення кангрэсу,

арганізуюць канцэрты, выстаўкі і іншыя мерапрыемствы, зборы ад якіх паступаюць у фонд міру. Да адкрыцця кангрэсу будзе выдадзена спецыяльная літаратура, плакаты, паштоўкі, маркі, сувеніры, значкі.

Актыўны ўдзел савецкіх жанчын у падрыхтоўцы і правядзенні кангрэсу з'явіцца іх новым укладам у справу міру і развіцця дружбы паміж жанчынамі розных краін.

Няхай заўсёды жывуць мір і дружба паміж народамі! Няхай заўсёды ярка свеціць сонца, няхай будзе чыстае неба!

ЦЕПЛАХОДЫ ІДУЦЬ У ПЛАВАННЕ

Іван КІРЭЙЧЫК

Кожнай вясной проста дзіву даешся: як можа невялікая, ціхая і лагодная палеская Піна столькі вады вынесці ў сваіх берагах!

Дзён колькі яна яшчэ ўся была пакрыта крыгамі, шоргала імі, стукала ў берагі, спаважна калыхалася і ўсё шпарчэй неслася да Прыпяці. І вось выйшла з берагоў, затапіла лугі, разлілася, як кінучы вогнішчы, — ні канца, ні краю, толькі лёгкі блакітны туман відзён на гарызонце, толькі купчастыя вербы сямтам тырчаць з вады і дробныя, зыбікія хвалі серабрыстай лускай іскрацца на сонцы.

Першыя цеплаходы пакідалі прыстань, накіроўваючыся ў плаванне. Пад маладымі, налітымі сокам бярозкамі стаялі гуртам заводскія хлопцы і дзяўчаты, нехта бойка перабіраў на гармоніку, некалькі галасоў

спявалі штосьці развітальнае. Кацярына Рыгораўна Рытава ўглядалася ў блакітную далячыню веснавой паводкі, задумліва слухала песню, а на душы было сумнавата...

Нарэшце, адчаліў і гэты, свежапафарбаваны, з блакітнай, як і сама Піна, надбудовай; ён выйшаў на сярэдзіну ракі, разварнуўся і, злёгка пакалыхваючыся на хвалях, цягнуў за сабой магутны бурун, паволі стаў аддаляцца, меншаць. Валянціна відаць не было — ён кіраваў суднам, а Валя доўга, пакуль зусім не растаў у лёгкім тумане цеплаход, усё стаяла на палубе — невысокая, русавалосая, прыгожая; спярша яна шчасліва смяялася, потым развітальна махала рукой, пасля толькі белая хусцінка яе засталася над палубай — у першае плаванне пайшла.

— Што ж, няхай вам усё добра будзе... — Кацярына Рыгораўна пастаяла яшчэ хвіліну і пайшла да сваіх «хлопчыкаў». Менавіта яна і прыходзіла, каб правесці Валянціна і Валю Міхайлавых...

Зімой пачаліся ў сям'і Міхайлавых нелады. Нехта нядобры лінуў дзёгцю — шапнуў Валі, нібыта яе Валянцін стаў круціць з маладзіцамі. Валя глядзела дома дзяцей і нідзе не працавала, а адной якія толькі думкі не прыходзілі ў галаву. Адсюль і пачалося. Ні ў чым не вінаваты мужчына аднекваўся, угадваў жонку, а потым не сцяпеў — запіў. Яшчэ лыжка дзёгцю! Неяк вярнуўся дамоў п'яны, напала Валя на яго, і, заўсёды спакойны і ціхі, Валянцін не стрымаўся — ударыў. Не сцяпела і Валя — паскардзілася ў міліцыю. І сям'і, лічы, не стала.

Дачулася Кацярына Рыгораўна аб усім гэтым і пасля работы, вечарам, пайшла да Міхайлавых.

Кацярына Рыгораўна прывіталася і адразу ж запытала:

— Дык што тут у вас, дзеткі, нарабілася, раскажыце.

— Я не буду з ім жыць, не хачу! — узарвалася Валя, нібы толькі і чакала гэтага пытання.

— Ага, не будзеш, значыць. А ты, Валянцін?

— А мне і лёсам напісана...

— Лёсам, кажаш. А дзеці? Пра іх вы думалі?

— І дзяцей пракормлю, без яго. Хай п'е, хай ідзе, куды хоча!

Дагэтуль Кацярына Рыгораўна гаварыла спакойна, а тут ледзь не закрычала:

— Пракорміш! Знаю, пракорміш, выгадуеш! А дзе бацьку ім возьмеш, чым заменіш яго? Што адкажаш ім, калі запытаюць? Дзеці! Дзеці вы!

У дні перадамайскага спаборніцтва вялікіх поспехаў дабілася Лідзія Васільеўна Паскурына — работніца Пінскага завода штучных скур. Яна асвоіла новы, больш складаны станок.

Фота У. Сівалапа.

Валя заплакала, Валянцін адварнуўся да акна. Разоў дзесяць заходзіла, пакуль, нарэшце, сціхлі, памірыліся. Але прайшоў тыдзень—прыбгае Валя са слязьмі: зноў пасварыліся.

Нічога не распытвала. Апрунулася, ціха сказала: — Пайшли да вас.

А калі паслухала абоіх, зразумела: і цяпер з Валі пачалося, хоць аднолькава быў вінаваты і Валянцін.

— Дык вось што я вам скажу, табе, Валя...— Кацярына Рыгораўна глядзела на яе сурова, амаль варожа. — Калі ты яшчэ хоць разок вернешся да старога—плеткароў будзеш слухаць, заводзіць сваркі,—так і знай: не буду цябе шкадаваць больш! Ты ж, Валянцін,—капітан судна, якое носіць званне камуністычнага, ты камандзір цэлага экіпажа. А сам?... Падымеш руку, вып'еш хоць раз—ведай: на цеплаходзе не будзе табе месца. А магчыма і ў калектыве.

З той пары, як рукой зняло. А Кацярына Рыгораўна пагаварыла на заводзе—і Валю залічылі кокам на цеплаход да Валянціна. Дык сустрэнецца пасля каторае—такія задаволеныя! Усё ў гасці запрашаюць. Што ж, вернуцца з плавання, тады і завітаць можна...

У Кацярыны Рыгораўны сорок «хлопчыкаў». Адным з іх толькі за дваццаць пераваліла, другім—пад пяцьдзесят падбіраецца. І ўсе яны хоць чым-небудзь абавязаны сваёй Рыгораўне. Скажам, Міхась Тунік прыйшоў на завод, дык толькі і чулі ад яго лаянку за кожным словам. Не раз гутарыла з ім—прыгожым чалавекам стаў. Нядаўна рэкамендавала яго ў партыю. Кацельшчык Мікалай Федаровіч—чалавек нявытрыманы, часам занадта рэзкі. Не спадабаўся ён за гэта начальніку цэха, і цяжка сказаць, што было б з Мікалаем, каб на дапамогу не прыйшла Рыгораўна. Яна бачыла ў чалавеку вялікую ўлюбёнасць у працу, у сваю рабочую прафесію, і гэта скоро выявілася. Брыгада, у якой працаваў Мікалай, заваявала званне камуністычнай, а ён цяпер важак гэтай брыгады.

Калектыў Пінскага суднарамонтна-суднабудаўнічага завода вялікі. Але Кацярына Рыгораўна ведае ўсіх—і навічкоў, і старых рабочых, і многіх—даволі глыбока. Таму і не дзіўна, што дзесяткі суднабудаўнікоў сталі камуністамі з яе рэкамендацыяй... І працуюць усе яе «хлопчыкі» па-камуністычнаму.

Рукі ў Кацярыны Рыгораўны, як і ва ўсіх кацельшчыкаў, па-мужчынску цяжкія, агрубелыя, абпаленыя металам; яна працуе на заводзе майстрам кацельнага цэха трыццаць год. Але ж якая душа!..

...Ніна Шмарына закончыла тэхнікум воднага транспарту па спецыяльнасці суднавадзіцеля. Яна не магла дачакацца, калі, нарэшце, пачнуцца яе будні рамантычных паходаў, ды на судна не ўзялі—падвёў дзяўчыну зрок. Ніну пасылалі з участка на ўчастак то табельшчыцай, то ўчотчыцай, а то і зусім хадзіла без работы. На людзях трымалася, а заставалася адна—плакала. Неяк застала яе Кацярына Рыгораўна, здзівілася:

— Ды што гэта ты, Ніна: плачаш?

Ніна расказала аб усім, што набалела ў яе на душы. А назаўтра вадзіла Рыгораўна яе па заводзе, расказвала, паказвала і прыглядалася: што ж спадабаецца дзяўчыне? Заўважыла. Цікавіла Ніну больш за ўсё арганізацыя працы на заводзе. Мо таму, што так узнісла расказвала аб ёй Рыгораўна. Павесялела адразу дзяўчына. З таго часу і засталіся жыць разам. Рыгораўна, як даччы, дапамагала ёй перакваліфікавацца. Цяпер Ніна—інжынер аддзела працы, член камітэта камсамола, кіраўнік мастацкай самадзейнасці завода. А некалі ж лічыла, што ўсё прапала, што жыццё вывалілася з рук... І ўсё вярнула Рыгораўна...

Надоўга, а магчыма і на ўсё жыццё, запомніць яе і Сашка Малыгін.

— Дзякуй, Рыгораўна, за ўсё дзякуй,—усхвалявана гаварыў ён, трымаючы яе агрубелую руку. Хвілін некалькі ён глядзеў моўчкі на сіняватую ў вачэрнім змроку Ніну, на блакітныя цеплаходы, гатовыя

У бліжэйшы час у Мінску ўступіць у строй Дом радыё. Новае аўтаматычнае абсталяванне дазволіць рэспубліканскаму радыёцэнтру весці перадачы адначасова па васьмі праграмах. На здымку вы бачыце тэхніка Раісу Цімашэнкаву ў студыйнай апаратнай.

Фота У. Лупейкі.

вось-вось сысці са стапеляў. — Аж не хочацца ад'язджаць.

— Ехаць трэба,—паціху сказала Рыгораўна. — А вось гэта табе ад усіх нас ад завода.

Хлопец асцярожна хавае дарагі канверт. У яго ваках—сум. Гэта, мусіць, заўсёды так, калі развітваешся з добрымі людзьмі. Пройдуць гады, закончыць Саша інстытут, стане суднабудаўніком, а Рыгораўну і яе пісьмо з падзякай будзе памятаць. Магло ж гэтай падзякі і не быць. І не таму, што хлопец яе не заслужыў. Проста ў будзённай мітусні маглі не заўважыць яго; падпісалі б абхадны, выдалі б зарплату—і будзь здароў! У майстра Рытавай свой падыход да людзей. Няважна, што чалавек працаваў усяго некалькі месяцаў, што здараліся промахі, зрывы, важна, што працаваў чалавек і стараўся, і было ў яго шмат добрага, нарэшце, павінен памятаць ён і тых, з кім працаваў, сустракаўся...

Кацярына Рыгораўна толькі што адсвяткавала свой пяцідзесяцігадовы юбілей. У гэты дзень яе ўзнагародзілі другім значком «Выдатнік сацыялістычнага спаборніцтва». І заслужана. Сямігодка не проста ўвайшла ў яе жыццё—яна злілася з жыццём Рыгораўны ў нешта суцэльнае, нераздзельнае, яна праз яе гарэнне перадаецца кожнаму, хто працуе попеч. Нездарма тры брыгады з кацельнага цэха заваявалі званне камуністычных, а дзве астатнія змагаюцца за гэтае званне. Кацярына Рыгораўна—дэпутат Пінскага гарадскога Савета, член партбюро завода і, галоўнае, душа ўсяго калектыву.

...Нешта агульнае ёсць у палескай Піны і ў Кацярыны Рыгораўны. Плыве рака ў берагах—ціхая, непрыкметная, невялікая, а разальцеца—цэлае мора калышання на палескіх разлогах і дзіву даецца, як можа яна, малая і сціпая, столькі вады вынесці ў сваіх берагах. Кацярына Рыгораўна Рытава такая ж сціпая, шчуплая, на першы погляд непрыкметная, а пагутарыш з ёю—і бачыш перад вачамі разлітую Піну, цеплаходы на ёй, дзе ў кожным—цяпло харошых рук Рыгораўны. Цеплаходы ідуць у плаванні, а людзі на іх увозяць з сабою па крупінцы сэрца Рыгораўны.

г. Пінск.

Дэпутат Вярхоўнага Савета БССР Марыя Якаўлеўна Канцавая (другая справа) сярод сваіх сябровак-трактарыстан. Яны моцна трымаюць слова ў барацьбе за дэтэрміновае выкананне калгаснай сямігодкі.

Фота У. Кітаса.

РУПЛІВЫЯ РУКІ

Я хачу расказаць аб табе, якая ты ёсць, якой запомнілася мне ад нашай сустрэчы.

Было гэта ранняя вясной, калі ў спісе дэпутатаў нашага беларускага парламента я прачытаў прозвішча Канцавая, тваё прозвішча. Да гэтага я ведаў цябе з газет, ведаў, што працуеш у калгасе «Орша», што ты трактарыстка. І вось я ў той вёсцы, дзе ты жывеш і дзе жыла змалку. Калі ты прачытаеш гэтыя радкі, будзе ўжо сапраўдная вясна, будзе многа сонца і цяпла, ад зямлі, якую ты так любіш, будзе ісці парнасць, паветра напоўніцца пахам кветак і траў, звонкай песняй жаўранка над палямі. А тады, калі я завітаў у вашу вёску, не сышоў яшчэ снег, начамі браліся замарозкі, і ў тваёй хаце цёпла палілася грубка. Мне прыемна было сядзець у пакоі, дбайна прыбраным клапатлівымі рукамі. Была субота, і ты крыху раней прыйшла з работы, з майстэрні, дзе «па костачках» перабірала свайго «Беларуса». Ubачыўшы цябе, я крыху здзіўляўся, што ты якраз такая, якой малявала цябе

маё ўяўленне: высокая, дужая, вясёлая, з загарэлым ад сіверу тварам.

Перад тым мне расказвалі пра цябе твае сёстры: Валя, Ліда і Таня. Яны расказвалі і пра цябе і пра сябе, бо вы — адно цёлае, адна дружная, дужая і працавітая сям'я. І твая біяграфія паўстала перада мной як на далоні...

...У вёсцы было гаворкі. Гэта ж толькі падумаць — дзяўчыне ды ў трактарысты падацца. Тут яшчэ такога не было.

— Чулі? — перапытваў ля студні адна другую жанкі. — Маруся едзе ў школу механізатараў.

— Нічога з яе вучобы не выйдзе, вось пабачыце. Хутка назад прыбяжыць.

А той-сёй выказваў меркаванне, быццам у Канцавой не ладзіцца з кукурузай, і вось яна, каб не асароміцца, вырашыла набыць новую спецыяльнасць.

Памятаеш, ледзь не плакала ты перад старшынёй калгаса Рыгорам Апанасавічам Таргунаковым. А той глядзеў на цябе, крыху злаваў, крыху смяяўся і гаварыў:

— Людзі каго хочаш могуць збіць з панталыку. Але няўжо і цябе, лепшую звеннявую калгаса? Помніш, як мы кукурузу асвойвалі, хіба мала было нядобразычліўцаў? Не ўсе верылі ў твае здольнасці звеннявой. Але ж ты даказала, на што здатная. Больш чым па тысячы цэнтнераў зялёнай масы кукурузы брала з гектара.

І ты, Марыя, успомніла ўсё: так, нялёгка было тады. Працавала не пакладаючы рук. Песціла кожную сцяблінку...

І як было балюча, калі бачыла, што часам і ўсё тваё старанне не памагае. Природа не была літасцівай: то пасылала сухавей, ад якіх жаўцелі дачасна кволяны расліны, то, наадварот, раздобрывалася такімі дажджамі, што на поле нельга было ні ўзысці, ні ўз'ехаць. Але людзі перамагалі стыхію. І тваёй напорыстасці, Марыя, мог тады пазайздросціць кожны.

У народзе нарадзілася новая прыказка: у руплівых, клапатлівых руках кукуруза — мілая маці, у гультайскіх, нядбалых, няўмелых —

злосная мачыха. У тваіх руках, Марыя, кукуруза давала ўсё, што магла. Быццам разумела расліна, што калі чалавек аддае ёй душу, яна павінна аддзячыць яму, раскрыць перад ім усё сваё багацце...

Лепш за ўсё расказала пра твой поспех Валя, сястра твая:

— Давалася мне неяк быць у Маскве. Вядома, зайшла на Выстаўку дасягненняў народнай гаспадаркі. У беларускім павільёне мяне чакаў сюрпрыз, ад якога моцна-моцна забілася сэрца. Я ўбачыла партрэт сваёй сястрычкі. Уявіце маё пачуццё: велізарны горад, тысячы незнаёмых людзей, незвычайная абстаноўка. Сотні кіламетраў аддзяляюць ад роднага дому. А яна тут, мая Марыйка, са сваёй кукурузай, смяецца, нібы гаворыць: вось мы і сустрэліся.

Валя падышла да шафы і з шуфлядкі дастала шкатулку, каб паказаць штосьці мне. Ты злавалася:

— Ну, навошта гэта? Зараз жа схавай.

НЕЯК непрыкметна ў Веранікі прайшло маленства. Непрыкметна і сумна. На адзіноце. Бацькі яе жылі на хутары, дзе ўсё было аднастайна і знаёма да драбніц. Хата, двор, завалены ўлетку вязанкамі хмызу, побач узгоркавы палетак, скрозь усеяны шэрымі валунамі, і невялічкі грудок саснячку... Такая зямля дасталася радзюноўскаму селяніну Карлу Зянковічу, бацьку Веранікі: хвойнік, каменне ды пясок... Дзень пры дні Карл Зянковіч пеклаваўся з жонкаю, дзяцей змалку, як кажуць, запрог у работу, а з галечы, з нястачы выбрацца ніяк не мог.

Вераніка, як старэйшая дачка ў сям'і, ад саменькай вясны да позняй восені шчыравала на гаспадарцы: яна была і за пастушка, і за працаўніцу. Меншыя сёстры Ядзя і Броня — ля дому, што ўжо з іх за памочнікі. А Вераніка, бывала, на золку ўсхопіцца, спаласне твар крынічнай вадою, адрэжа акраец хлеба ды на поле — на палазе ячмень ужо крукам сеў, яго калі расою не схопіш, дык і памінай, чым звалі... Вераніка бяжыць і цялятка на вярочцы за сабою цягне — такі загад ад бацькі, а сам ён з канём на начлезе.

Адна работа напірала на другую, і канца не было гаспадарчым клопатам. Бывала, не ўгледзіш, як і лета пройдзе, адшумяць цёплыя ліўні з навальніцамі і вось ужо восень — пачынаецца малацьба. Зноў цераз край работы: снапы

ВЕРАНИКА

Сцяпан КУХАРАЎ

Нарыс

падносіць на ток, салому адграбаць...

Яшчэ да школы Вераніка зведала ўсякую работу ў гаспадарцы. І калі села за парту, дык доўга не магла ў руках трымаць аловак — пальцы агрубелі і не хацелі слухацца. І школа была не блізка — у Радзюнах, пакуль прайдзеш вярсты чатыры ў непагадзь, дык і ўрок не ў галаве. А настаўнікі былі за польскім часам такія, што не дужа стараліся даваць навукі сялянскім дзецям.

Вераніка пахадзіла чатыры зімы ў школу, і на гэтым яе вучоба скончылася. Можна, яшчэ і адумалася б, пайшла б, калі ўбачыла, што з прыходам у Заходнюю Беларусь Савецкай улады за парты селі і большыя за яе, але неўзабаве грывнула вайна, і было ўжо не да вучобы.

У пасляваенныя гады сёстры

то ў школу яшчэ хадзілі, то на пагулянку збіраўца ў Гродзі ці ў Радзюны, а Вераніка ўсё ля дому, ёй усё некалі. На ёй трымалася гаспадарка: бацькі ўжо добра падбіліся, і стары не раз ужо казаў, як сядуць за стол: «На цябе ўся надзея, Вераніка, бачыш — мы ўжо якія...»

Калі ў Радзюнах загаварылі пра тое, што трэба, нарэшце, брацца за розум — вунь у іншых вёсках даўно жывуць калектывы, — Вераніка пачала ўгаворваць бацькоў, каб запісаліся ў калгас. Стары, вядома, упарціўся, але ж урэшце адважыўся. І глядзі ты, нібы памаладзее ў свае семдзесят з гакам год! І цяпер яшчэ старога Карла радзюноўцы бачаць і ў сталымашні і ўлетку на лузе, каля стагоў...

А Вераніка, якая з маленства прывычалася да ўсякай работы,

— Чаму? — прырэчыць Валя. — Такое не сорам паказаць каму хочаш. Не за добрыя вочкі дзяржава цябе ўзнагародзіла.

У Валяных руках ярка гарыць малы Залаты медаль Выстаўкі дасягненняў народнай гаспадаркі СССР. А ў асобнай каробачцы — самае дарагое сэрцу, самае святое: ордэн Леніна.

Мы нейкі час сядзім і маўчым, кожны думаючы сваё. Я думаю аб тым, якія гэта слаўныя і мілыя дзяўчаты і як радасна ім за іх Марыю. Сама яна з вечара збіралася ў суседняе мястэчка на танцы, на дзявочы карагод і цяпер, пэўна, думае, як бы гэта непрыкметна вышмыгнуць з хаты. Валя свае думкі выказала ўголос:

— Жылі б бацькі, як радасна было б ім... Бацька памёр адразу пасля вайны, пакінуўшы нас на плечы маці. Памочніцы з нас былі невялікія. Жылі, бадай, бядней за

ўсіх. Маці падбілася ад нястачы і гора і таксама памерла. Вось мы з таго часу так і гадуемся ў чатырох. Марыя з малых год пайшла ў калгас. Вельмі любіла працаваць з коньмі. А потым і трактар асвоіла...

Так, у калгасе прыбавіўся яшчэ адзін механізатар. Яна ідзе па вёсцы ў такой жа, як і ў іншых механізатараў, спяцоўцы, тымі ж шырокімі і ўпэўненымі крокамі. Яна ідзе па сваёй зямлі, ідзе як гаспадар, які ведае, што яму рабіць сёння і заўтра.

Зараз у вёсцы ніхто не гаворыць, што не па плячы дзяўчыне складаная тэхніка. Цяпер Марыя ў калгасе не проста звенявая, цяпер яна — на чале механізаванага атрада па вырошчванню кукурузы. Гэта не толькі гучная назва. Само жыццё і час наш, калі мы ўпэўнены крочым да камунізма, патрабуюць: не спадзявайся на

адну толькі ручную сілу, а асвойвай тэхніку — самага вернага і надзейнага памочніка ў любой справе.

Добры ўчынак — прыклад для іншых. Пацягнуліся за Марыяй многія дзяўчаты. Асвоіла і добра ўжо водзіць трактар Ліда Шакурава. Вучацца ў школе механізатараў яшчэ дзве сяброўкі Марыі — Валя Якімава і Ніна Філіпова.

— Прыбывае жаночага механізаванага палку, — радасна жартуе старшыня калгаса.

Ён добра ведае: такія, як Марыя Канцавая, не ўступяць нікаму мужчыне.

Вясна прынесла шмат клопатаў Марыі. 147 гектараў кукурузы яна павінна вырабіць са сваім звяном. І ніхто ў калгасе не сумняваецца — «каралева палёў» будзе вярта сваёй назвы.

На камуніста Марыю Канцавую з вясны гэтага года

лёг і другі вялікі і ганаровы абавязак. Яна, простая сялянская дзяўчына, — дэпутат Вярхоўнага Савета БССР, член бюро абкома партыі. Землякі даручылі ёй рашаць важныя дзяржаўныя пытанні. Яны даверылі ёй, блізкаму чалавеку, свой лёс, свой сённяшні і заўтрашні дзень...

З добрым пачуццём я пакідаў калгас. Я думаю аб той сіле, якая ўзнімае на самую высокую героіку самых простых, самых звычайных людзей. Гэта — наша рэчаіснасць, наш лад. Партыя наша кланатлівая, вырошчвае зярняты, якія ўсходзяць на шырокай савецкай нізе. І шчыра верыш, глядзячы на працу такіх, як Марыя Канцавая: цяжкасці, якія часам сустракаюцца ў сельскай гаспадарцы, будуць пераадолены.

Алесь РЫБАК

Калгас «Орша»
Аршанскага раёна.

цяпер, у дружным вясковым калектыве, стала адразу прыкметным чалавекам. Працавітая і ўвішная, яна ішла на ўсякую работу, якую ёй давалі ў брыгадзе. І ўсё, што ёй даручалі, рабіла шчыра, з душой. Ці гной стане накідаць на вазы, ці бульбу з жанчынамі перабіраць — усюды Вераніка працуе так, што залюбуешся.

У першыя гады калектывага жыцця, яшчэ калі ў Радзюнах быў невялікі, «карлікавы» калгас, паўстала пытанне аб стварэнні льнаводчых звенняў, і доўга спрачаліся, каго паставіць за звеннявую. Было многа кандыдатур, але прайшла Вераніка. Усе ведалі, што такой шчырай працаўніцы, як яна, трэба пашукаць. І Вераніка апраўдала давер'е. Лён, які яна з сяброўкамі вырашчала на радзюноўскіх пясчаніках, красаваўся на выстаўцы; пра гэты лён доўга гаварылі на розных сходах і нарадах.

Але асабліва разгарнуўся працоўны талент Веранікі Зянковіч у апошнія гады, калі яна пачала працаваць у жывёлагадоўлі. Радзюноўцы далучыліся да гродзецкага калгаса. Аб'яднаўшыся, калгаснікі дружна ўзяліся за развіццё грамадскай жывёлагадоўлі.

Аднойчы старшыня калгаса Аляксандр Платонавіч Мяскоўскі вярнуўся з Гродна, з абласной нарады, і прывёз новую ініцыятыву. Сабраўшы членаў праўлення, Аляксандр Платонавіч сказаў:

— Таварышы, мне вельмі спадабалася адна думка, якую выказаў на абласной нарадзе выкладчык сельскагаспадарчага інстытута. Думка гэтая пра тое, каб павою арганізаваць адкорм цялят. Гэта ж за якога паўгода звычайнае цялё-бычка можна адкарміць вагою ў 250—300 кілаграмаў. Можна, і мы паспрабуем?..

— А чаму ж, можна, — ажывіліся члены праўлення.

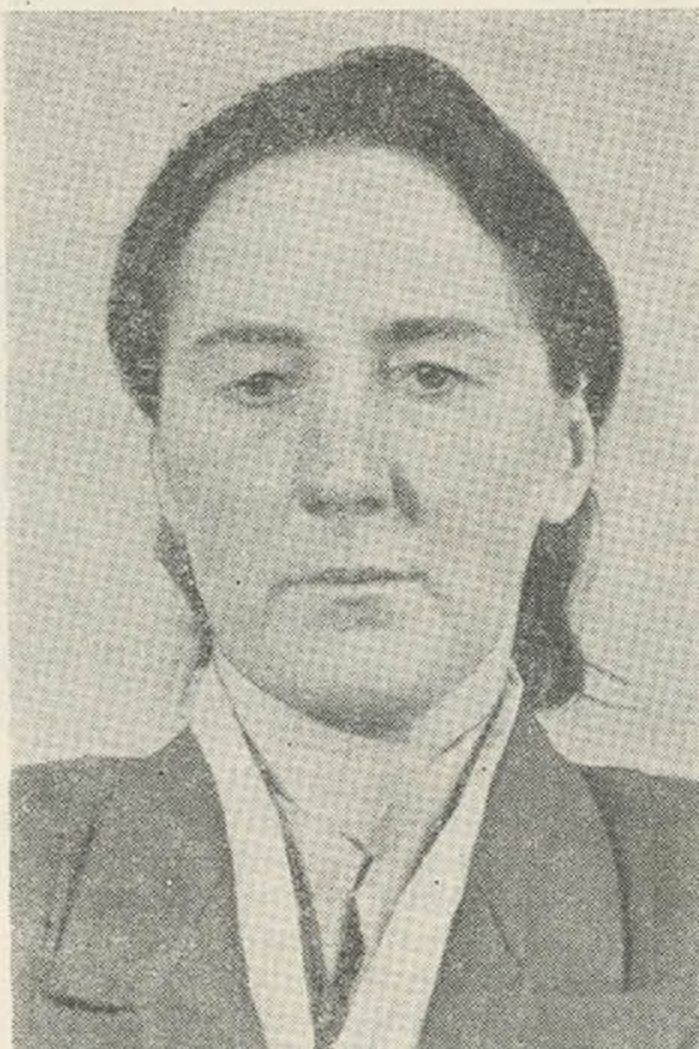
— А каму даручым гэту новую справу? — зноў кинуў пытанне Аляксандр Платонавіч і глянуў на Вераніку, якая сядзела тут жа, яна ўжо была членам праўлення арцелі: — Можна, вы, Вераніка Карлаўна, возьмецеся за гэту справу?..

Зачырванеўшыся, яна пачала папраўляць чорныя бліскучыя валасы, якія выбіліся з-пад хусткі-канаплянкі.

— Чаму ж не, — захвалывалася Вераніка. — Я, шчыра сказаць, вельмі люблю цяляткі!..

І яна набрала групу бычкоў. Здаецца, на першым часе было пяцьдзесят цялят у месячным узросце. Клопатаў з імі хапала. Цяляткі любяць клопат, не дагледзіш, як адно — пераесць, а другому — пойла не спадабаецца. Глядзі і глядзі. Дзень пры дні, яшчэ на світанку, Вераніка бя-

жыць на цялятнік, павязвае цыратовы фартух і завіхаецца на кармакухні. Сама і малако падагрэе, і муку прынясе са свірны, і бульбу патаўчэ — зробіць такое пойла, што цяляткі п'юць і п'юць, толькі фыркаюць ад задавальнення. Маленькім гатавала адвар з ільнянога сям'я, з аўсянай мукі... Старалася, не шкадавала ні сіл, ні часу, і цяляткі раслі на вачах.

Вераніка Зянковіч.

Вясною, калі аксамітам зазеленела трава, цяляты пайшлі на пашу. Але клопатаў у Веранікі не паменшала. Трэба было і падкормку нарыхтаваць, і паглядзець, як цяляткі пасвіліся. Яна ведала ўсіх цялят, рупілася, каб кожнае было добра дагледжана. Кожны раз, пабываўшы на пашы, Вераніка наказвала пастухам Стасі і Віктару:

— Глядзіце ж, даражэнькія, не заседжвайцеся на адным месцы. Цяляткі любяць паласавацца свежай травіцай, дык не лянуіцеся!..

Віктар Рамейка і Стася Каршакевіч, ведаючы, што цётка Вераніка вельмі строгая і патрабавальная, таксама не спалі ў шапку, глядзелі статак, як трэба, стараліся, каб цяляты добра напасвіліся.

Увечары цялят заўсёды чакала сакавітая канюшына, зяленіва і цёплае, пахучае пойла.

У канцы кожнага месяца рабілі кантрольную праверку. Бычкоў ставілі на вагі і дзіву даваліся:

— Глядзі-тка, якія прыгажуні!..

І тут жа падлічвалі, якая прыбаўка ў вазе. Выявілася, што ця-

ляты прыбывалі за дзень у сярэднім па кілаграму. Ля вагаў тут жа стаяла Вераніка і шчасліва ўсміхалася.

А потым прыйшла пара здаваць адкормачнікаў. Вераніка назірала, як мужчыны ўзвжвалі цялят, потым грузілі іх у кузаў. Лепшыя цяляты ў гадавым узросце былі больш як па трыста кілаграмаў. Гэта ж амаль што як добрая карова! Такого яшчэ не бачылі ні ў Гродзі, ні ў навакольных вёсках.

Вераніка сама адвезла сваіх гадаванцаў на пункт у Ашмяны. А вярнуўшыся, зноў набрала новую групу цялят для адкорму.

Першы год было здадзена першым гатункам 50 цялят, на другі — 72 цяляці, на трэці — 98. І большасць цялят важыла ў апошні год па 300 кг.

Зноў усе здзіўляліся, гледзячы, якіх гладкіх бычкоў прывезлі на здачу з калгаса імя Крылова. Ад паскоранага адкорму і нагулу маладняку буйной рагатай жывёлы калгас штогод атрымлівае добрыя прыбыткі. Багацее калгас, упэўнена будзе сваё светлае камуністычнае заўтра.

Уважліва ставяцца да яе парад і шчырага слова і пажылыя, і маладыя вясковыя працаўнікі. Вераніка Карлаўна — дэпутат Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

...І ў завіруху, і ў дождж, ва ўсякае надвор'е на цялятніку можна сустрэць маладжавую, ружова-шчокую жанчыну ў цыратовым фартуху паверх жакеткі, з-пад хусцінкі выбіваецца палойка цёмных валасоў, карыя вочы глядзяць на вас лагодна. Гэта цётка Вераніка, як проста і цёпла называюць маладыя яе сябры-жывёлаводы Вераніку Карлаўну. З рання да вечара яна тупае, завіхаецца каля сваіх гадаванцаў — сёння ў яе новая група, пяцьдзесят цялят-так-сёлеткаў. А ўправіўшыся, заходзіць у дзяжурку, дзе ўжо звычайна сабраліся дзяўчаты-даяркі і пераказваюць адна адной вясковыя навіны, распранаецца і бярэ ў рукі кніжку. Вераніка вельмі любіць чытаць. Дзяўчаты, управіўшыся, бягуць у клуб, на танцы, на спеўкі хору, Вераніка чытае. І перад ёй паўстае цудоўны свет і людзі, якім зайздросціш, якія клічуць цябе разам з сабою ў жаданую будучыню. А потым падкрочвае дынамік, каб гучней было чуваць, і, як зачараваная, слухае любімыя песні.

— Колькі слухаю, як спяваюць, а ніяк не магу наслухацца, — цёпла ўсміхаецца Вераніка. — Вельмі ўжо люблю, як спяваюць!..

Такая Вераніка Карлаўна Зянковіч, простая калгасніца з вёскі Радзюны, што на Ашмяншчыне.

Яўген КАРШУКОЎ

Апавяданне

Мал. С. Раманава.

У МЯНЕ ёсць пляменнік — вяснушкаваты, вогненна-рыжы Сашык... Калі я часам прыязджаю ў горад, сястра з задавальненнем спраўляе яго мне, сярдзіта прыгаворваючы:

— Забярэ ты хоць да абеду гэтага ваяку з дому — спакою ад яго няма... Усё ўверх нагамі пераварочвае! Хутчэй бы ўжо ў школу яго адправіць...

І я разумею сястру: хлопчык сапраўды непаседа... Такія ж у яго і сябры, — увесь дзень носяцца па лесвіцы, па двары і ваяўніча нешта крычаць: гуляюць у вайну.

— Калі будзе час, — ужо наўздагон крычыць мне сястра, — зазірні з гэтым папуасам у цырульню!

«Папуас» хітра жмурыць на мяне блакітныя вочкі і паблажліва ўсміхаецца сваім вышчарбленым ротам: маўляў, што зробіш, яшчэ не гэта даводзіцца чуць...

Між іншым, са мной ён заўсёды ахвотна ідзе ў горад, нават дазваляе весці за руку... Асабліва наша дружба ўмацавалася, калі я ў апошні свой прыезд падарыў яму серабрысты кітайскі ліхтарык ды яшчэ паабяцаў купіць цацачную гармату, што вельмі ўжо прыглянулася Сашыку ў дзіцячым магазіне... І зараз, важна ідучы побач, ён усё гаворыць і гаворыць аб гэтай «гармаце», аб тым, як зробіць засаду і будзе страляць з яе ў Мішку, у Лёніка, у Пецьку — «бах, ба-бах, бах, бах»!

Прахожыя азіраюцца на майго завельмі гаваркога спадарожніка і ўсміхаюцца. Але Сашык не звяртае на іх ніякай увагі... І ўжо ля самай цырульні раптам дыпламатычна прапаноўвае:

— Слухай, давай лепш пойдзем у магазін зараз, а то разбяруць усе гарматкі...

Але мне ўдаецца ўсё ж угаварыць пляменніка спачатку пастрыгчыся — непастрыжанага, маўляў, у магазін не пускаць...

Сумна ўздыхнуўшы, Сашык нехаця заходзіць са мной у цырульню.

Цырульня — пусте. Толькі побач з дзіцячым крэслам голяць нейкага кліента.

— Сядзь, хлопчык! — весела гаворыць пажылы цырульнік з сіваю чупры-

най. — Сядзь, зараз мы цябе пад макацёр...

Сашык уладкоўваецца ў мяккім крэсле і з задавальненнем гойдаецца.

— Але я вас папрашу крышачку пакакаць, калі не вельмі спяшаецца, — ужо да мяне ціха звяртаецца цырульнік. — Адну хвілінку... Вось памагу практыканцы пагалоць кліента: шрамы ў яго...

Толькі цяпер я прыглядаюся да мужчыны, які сядзіць побач з Сашыкам... У люстра мне выразна відаць яго страшэнна знявечаны твар: ён увесь у тугіх рубцах, у маленькіх варонках і латах, нібы нехта вельмі злосны спецыяльна рашыў папсаваць прыгожы твар гэтага моцнага, шыракаплечага чалавека...

— На вайне? — намыльваючы кліенту шчокі, хмура пытаецца цырульнік.

— Там, — спакойна ківае галавой кліент.

Больш цырульнік ні аб чым не пытаецца. Яго раптам пасуровеўшы позірк прыкаваны толькі да твару кліента. І, як заварожаны, глядзяць на гэты твар спалоханыя вочы-гузікі Сашыка і вялікія жаласлівыя вочы дзяўчыны-практыканткі... А брытва кароткімі, але асцярожнымі рыўкамі голіць шчасціністыя латкі, абходзіць бугрыстыя ружовыя стужкі, якія нагадваюць звачныя швы...

Вось ад шчаціння і пены ачышчаецца адна шчака, другая. Вось пасвятлеў падбародак, вось прыкметны ўжо шрам на прышытай губе... Вось ужо цырульнік змахвае сурэзтай рэшткі пены з носа і сярдзіта шыпіць пульверызатар...

Кліент устае. Дзякуе. Яго шэрыя вочы мякка ўсміхаюцца, а губы... Дзіўна, але замест лагоднай усмешкі на ненатуральна скрыўленых губах — гримаса болю, нясцерпнага чалавечага болю... Болю, які даўно прайшоў, але воль так навек захаваўся гримасай... на парваных губах.

Разлічыўшыся з касірам, мужчына, накульгваючы, выходзіць. Цырульнік вяртаецца да Сашыка. Хутка, спрактыкавана стрыжэ. Але чамусьці няма ўжо ў ім ранейшай ажыўленасці — позірк стомлены, сур'ёзны.

— Вось і ўсё, хлопца, — задумліва гаворыць ён. — Можаш ісці...

Калі мы зноў выходзім на сонечную вуліцу, Сашык доўга абмацавае сваю вушастую стрыжаную галаву і маўчыць. Я не ведаю, чаму ён маўчыць, аб чым разважае. Я бяру яго за руку і па нашаму маўкліваму дагавору вяду ў дзіцячы магазін.

— Слухай, а чаму ў яго твар у вярочках? — нечакана пытаецца Сашык і прыпыняецца на дарозе.

Вось ён аб чым... Ён думае пра таго кліента са знявечаным тварам.

— Ён быў паранены, — коратка тлумачу.

— Як?

— Ды так воль... На вайне. Разарваўся снарад, асколкі трапілі ў твар і...

— А чаму ён разарваўся, гэты снарад?

— Ну, як чаму? Таму што выстралілі...

— З чаго?

Як жа яму ўсё растлумачыць, гэтаму рыжаму?

— З чаго?.. З гарматы.

— З гарматы?!

— Ну, але... Адных раняць, другіх забіваюць...

— З гарматы... забіваюць? Назусім? — чамусьці здзіўляецца Сашык.

— Назусім.

— І забіты чалавек тады... нічога не бачыць і не чуе? Воль так?..

Сашык прыжмурвае вочы і закрывае пальцамі вушы. Але ж левае вока яго ледзь-ледзь прыадкрыта — танюсенькая бліскучая палоска ў залацістых вейках дапытліва пазірае на мяне.

— Не, Сашык. Не так. Горш. Забіты нічога ўжо не бачыць — ні блакітнага неба, ні зялёных дрэў...

...Задумаўшыся на момант, я ўспамінаю старонку са свайго дзяцінства. Успамінаю прыдняпроўскі бераг, вясновы дзень, сябе, дзеда і вакол на зямлі — трупы салдат... Іх было многа. Яны ляжалі ўсюды і не чулі паху адталай веснавой зямлі, якая чарнела на пагорках з-пад шэрага халоднага снегу. Яны ляжалі і нічога не бачылі...

Напэўна, я ўсё гэта ўспамінаю ўслых... Бо калі я ўзнямаю галаву і кідаю позірк на Сашыка, мне цяжка пазнаць у ім звычайнага гарэзлівага хлопчука: ён бледны, у вачах стаіць жах... Ён цягне мяне за руку:

— Хадзем дамоў!

— А як жа... магазін? Мы ж яшчэ гармату з табой не купілі? — здзіўляюся я.

— Не трэба мне гэтай гарматы, — хмура гаворыць Сашык. — Хадзем хутчэй...

І я падпарадкоўваюся рыжаму вяснушкаватаму хлопчуку. Я іду з ім дамоў. Па дарозе ён маўчыць.

Але ад ленинградскага марожанага, якое я купляю на рагу ў прыветлівай жанчыны, не адмаўляецца. Ён тут жа хутка з'ядае яго і з жалем аблізвае пухлыя ружовыя губы.

— Можна яшчэ купіць? — пытаюся я.

— Купі! І ведаеш што...

На момант у дзіцячых вачах з'яўляюцца вясёлыя, гарэзлівыя іскрынкі.

— Купі мне марожанага на ўсе тры грошы, што каштуе гармата!

— Добра, куплю!

І мой маленькі рыжы родзіч шчасліва смяецца: на яго губах і падбародку блішчаць салодкія халаднаватыя кроплі марожанага. Марожанага, якое я купляю яму на тры грошы, што каштуе толькі адна дзіцячая маленькая гарматка...

„НЯХАЙ ЗАЎЖДЫ БУДЗЕ

ПЕРШ за ўсё назаву дзве лічбы: 112 і 128. Што яны азначаюць? Я пастараюся расказаць вам пра іх.

...На ўскараіне гарадка Івянца, у засені старых бяроз стаіць драўляны, не вельмі каб самавіты з выгляду будынак. Некалі тут, за «панамі», успамінаюць старажылы, былі казармы «паноў афіцэрув». Казармы ў вайну згарэлі, а на іх фундаменце, пасля ўжо вайны, пабудавалі санаторый для дзяцей, хворых на касцявы туберкулёз.

І вось я еду да гэтых дзяцей. Большасць з іх прыкавана хваробай да ложкаў па году, па два... Прызнаюся, еду з цяжкай душой і зразумелым болем у сэрцы. Якое няшчасце яшчэ можна нараўнаць з хваробай дзіцяці? А гэтыя дзеці — яшчэ і адны, без маці...

Не верце таму, хто скажа вам, што людзі ў белых халатах — дактары і сёстры (некалі, з часоў яшчэ Пірагова, іх звалі міласэрнымі сёстрамі) — прывыкаюць да чужых пакут, чарсцвеюць ад чужога болю, што яны не ведаюць слёз і бяссонных начэй... Не верце гэтаму, калі размова ідзе пра Людзей, чый розум, чые сэрцы і рукі робяць часам куды больш, чым самыя лепшыя, самыя дарагія лякарствы.

...У дзяўчынка-падлетка на дзіва светлы і ўдумлівы позірк. Ад такіх дзіцячых вачэй нічога не схаваш і сам нікуды не схавашся. Яны ўсё бачаць і ўсё разумеюць.

— Ну, Людэчка, цяпер паляжы, — гаворыць медыцынская сястра Алена Паляшчук, робячы абпраменьванне Людміле Піскун.

— Галя — наш мастак... Ого, наша Галя!.. Галечка, збегай, калі ласка, да маленькіх. Пакліч Стэфанію Вікенцьеўну. Час пачынаць канцэрт.

«Збегай»... Цяпер гэта слова гучыць гэтак жа звычайна, як і само Галіна імя. А тры гады назад... Жорсткая хвароба, занябаная і запущаная з маленства, скруціла дзіцяці ногі так, што яно не магло не толькі зрабіць кроку, а нават падняцца з месца. Увесь час ляжала або, калі ссаджвалі з пасцелі, совалася ўсім целам, абাপіраючыся на рукі, на падлозе. А летам, калі не забывалі вынесці на двор, гэтак жа совалася па зямлі. Дзіця прывыкла нават да болю... Нарэшце, маці надаўмела павезці дзяўчынку ў раённую бальніцу. Бальніца падлячыла крыху (тут маглі трымаць хворае дзіця два месяцы, а на лячэнне патрабаваліся ўжо гады), а дома, без догляду і без клопату, зноў пачалося тое ж самае.

Тры гады назад Галю прывезлі ў санаторый з такімі пролежнямі і свішчамі, што сёстры на перавязках трацілі прытомнасць.

У гісторыі санаторыя гэта быў самы цяжкі выпадак. Самы цяжкі яшчэ і таму, што сама маці...

Марыя Рудольфаўна Якабсон — галоўны ўрач — паспешліва дастае з пачка папяросу. Тады, калі Галі было асабліва цяжка, калі, здавалася, надзея пакінула ўсіх іх, увесь калектыў, Марыя Рудольфаўна не заснула тады ўсю ноч, шукала і ніяк не магла знайсці тыя словы, якія падрыхтавалі б маці...

Уявіце самі, якімі словамі можна сказаць маці, што дзіця яе безнадзейнае, што трэба тэрмінова прыязджаць... І маці, праўда, прыехала. Прыехала, каб сказаць: «Рабіце з ёю, што хочаце, мне яна такая не патрэбна...»

І тады ўсе яны, урачы, сёстры, настаўнікі, выхавателі, няні — тады ўсе яны зноў, разам, кінуліся ў атаку. Яны рабілі ўсё, што маглі і чаго не маглі зрабіць. Лякарствамі, рукамі, сэрцам... Не знаходзілася лякарства — вышлі з Мінска, з Масквы...

І здарыўся цуд! Марыя Рудольфаўна не баіцца гэтага слова. Яно запальвае дзівосным бляскам яе вочы. Яно асвятляе летуценнай усмешкай і малодзіць яе твар. І цяпер яна закурвае, каб схваць і перабіць ужо іншыя слёзы...

— Марыя Рудольфаўна, збегала...

«Збегала», праўда, на мыліцах. Але ж сама!.. І няма слоў, каб перадаць тое адчуванне і хваляванне тое, гледзячы на гэтага яснавокага падлетка з роўнымі, выпрастанымі ад бязлітаснай хваробы нагамі. Які сапраўды цуд зрабілі з ім усе гэтыя людзі ў белых халатах!

Цяпер будзе дарэчы вярнуцца і расказаць пра тыя дзве лічбы, з якіх пачыналася гутарка.

112 — гэта «людзі ў белых халатах». Гэта ўсе тыя, ад галоўнага ўрача і да апальшчыка, якія лечаць, кормяць, вучаць, даглядаюць і песцяць. Другая лічба — гэта 128 дзяцей, якіх прывезлі сюды на лячэнне.

Уладзімір КОРБАН

Спрацацца не буду,
Я медыкам веру,
Што сэрца
У грудзях чалавечых
Памеру
З уласны кулак чалавека
Бывае.
Спрацацца аб гэтым
Ахвоты не маю.
Дапусцім,
Што гэткае сэрца любое,
Матуліна ж сэрца, —
Дальбог,
Не такое.
Ад першага нашага
Уздыху і смеху
Адзіную ведае
Маці ўцеху:
Калі ты здаровы,
Калі ты дзябёлы,
Калі ты рухавы,

НЕБА... // Алена ВАСІЛЕВІЧ

Фота П. Нікіціна.

Такім чынам у санаторыі на адно хворае дзіця — амаль адзін чалавек абслугі.

І калі ўжо размова пайшла пра лічбы, то назаву яшчэ адну: 200 рублёў (новымі грашымі) — гэта ўжо другое «вымярэнне». 200 рублёў у месяц абыходзіцца дзяржаве ўтрыманне аднаго хворага дзіцяці ў санаторыі. А курс лячэння дзяцей не абмяжоўваецца адным ці двума месяцамі, а, як гаварылася вышэй, зацягваецца часам гадамі, да поўнага выздараўлення. А цяпер перамножце гэту месячную лічбу на гады, і вы атрымаеце новую... Параўноўваеш гэтыя лічбы і міжвольна задаеш сабе пытанне: дзе яшчэ, у якой краіне і пры якой уладзе можна страць такі клопат пра чалавека, пра яго здароўе, пра яго шчасце — як у нашай Савецкай краіне?

За час свайго існавання — з 1952 года — санаторый выпісаў 675 сваіх гадаванцаў здаровымі і вылечанымі. За дзесяць год тыя, што былі маленькімі, выраслі і сталі юнакамі. Падлеткі сталі ўжо самастойнымі людзьмі. І дзе цяпер іх толькі няма: і ў калгасах працуюць, і ў музычных школах вучацца, ёсць камбайнеры РТС. А тыя, чый узрост падышоў, нясуць службу ў радах Савецкай Арміі.

І яшчэ ёсць адна акалічнасць, пра якую гаварыць сёння радасна і ўцешна. Яшчэ некалькі год назад, каб пакласці дзіця на лячэнне ў санаторый, патрэбна было выкачаць чаргу: хворых было многа, а санаторыяў не хапала. Сёння ж становішча зусім іншае. Па-першае, дастаткова сёння антыбіётыкаў пры лячэнні забяспечвае эфектыўнасць паспяховай барацьбы з такой жорсткай хваробай,

як касцявы туберкулёз. Па-другое, павялічылася колькасць саміх санаторыяў.

... Ведучы гутарку пра хворых гадаванцаў санаторыя, трэба аднак адразу агаварыцца, што само слова «хвароба» ў санаторыі «не прапісана». Перш за ўсё вы не пачуеце тут слоў «Я хворы» ці «Я хвораю». Нават і ад тых, хто ляжыць у гіпсе па год і больш. Вы не ўбачыце тут панурых твараў. (Слёзы і гора сустракаюцца тут пры выпісцы дадому, пры развітанні.) З ранку да вечара гаманкі дом гэты, нібыта вулей пчол, гудзе і звоніць звонкім смехам і песнямі. Так, так! Не думайце, што гэта толькі «прыгожыя словы» з карэспандэнцкага бланкета. Я раскажу вам прыкладна пра распарадак дня жыхароў гэтага дома, і вы самі ўпэўніцеся, што ў іх няма ні падстаў, ні часу лічыць сябе «няшчаснымі»...

Прачынаецца гэты дом у сем гадзін... Пасля гімнастыкі (гімнастыкай займаюцца ўсе!) і ранішняга туалета — снеданне. Затым урачэбны абход. Пасля абходу — у школьнікаў — школа (санаторый ідзе па праграме васьмігодкі). У дашкольнікаў — «выезд» на свежае паветра на дзве гадзіны. Іх захутваюць у ватовыя коўдры, ім адзяваюць шапкі-вушанкі — і паехалі ложка на калёсіках на зімовую веранду! Тут выхавацелі чытаюць маленькім кніжкі, тут вучаць з імі вершыкі, тут праводзяцца музычныя заняткі...

Мне пашанцавала пабыць на адных такіх занятках. Якое гэта было захапленне! Важныя ватовыя «мяшкі» (разабраць, дзе дзяўчынка, дзе хлопчык зусім немагчыма) пад акампанемент акардэона з дэлавым, сур'ёзным выразам спачатку спявалі працяжную карагодную «Мы матрошкі». І гэта было вельмі смешна, бо яны і самі, хоць і ў шапках-вушанках, чымсьці вельмі падобны былі на матрошак (мусіць, круглымі ружовымі шчокамі).

У адзінаццаць гадзін — другое, вітаміннае, снеданне (сокі, гародніна, садавіна), пасля чаго пачынаецца зноў «вялікае перасяленне народаў». Малыя вяртаюцца ў праветраныя і пракварцаваныя палаты — таксама на заняткі. Іх «прылады вытворчасці»: пластылін, каляровыя алоўкі, папера, клей...

Наогул працаваць у санаторыі любяць і працуюць з натхненнем. Дзяўчынкі ўмеюць шыць і вышываць.

У палаце хлопчыкаў-шасцікласнікаў я пазнаёмілася з двума Мікалаямі — ложка іх стаяць па суседству. Пазнаёмілася вось чаму. Хлопцы змайстравалі навушнікі. Як і ўсё геніяльнае — канструкцыя прасцейшая. Тонкі медны дрот, шпулька з-пад нітак, магніт і яшчэ дно ад каробкі з-пад пукерак-ледзянцоў. Аднак ідэя! І каштоўнасць яе для яе вынаходнікаў заключаецца яшчэ і ў тым, што цяпер радыё можна паслухаць і тады, калі рэпрадуктар будзе выключаны. Скажам, пасля адбою. Ці ў «мёртвы» час...

— Дзеці, мыць рукі! Абед...

На адсутнасць апетыту тут ніхто не скардзіцца.

Пасля абеду спяць на верандзе ўжо старэйшыя. (Дашкольнікі спяць у палатах.) І так усю зіму, незалежна ад тэмпературы, незалежна ад таго, 10 ці 30 градусаў марозу на двары. Таму, напэўна, у санаторыі не толькі не ведаюць прастуды, а нават самага нявіннага насмарку.

У пяць гадзін — пад'ём. Лячэбная фізкультура і полудзень. А затым зноў заняткі з выхавацелямі. У старэйшых падрыхтоўка ўрокаў. Падрыхтоўка самадзейных выступленняў. Падрыхтоўка да свят, да самадзейных вечароў. У малых усё прасцей — ім чытаюць казкі, якія яны гатовы слухаць бясконца...

У восем гадзін — вячэра (харчаванне ў санаторыі пяціразовае). Малыя — у іх свая палавіна — ідуць спаць у дзевяць. У старэйшых адбой — у дзесяць...

... З вясны ўсё жыццё санаторыя пераносіцца на адкрытую летнюю веранду, задрапіраваную белымі палатнянымі фіранкамі.

Перад самымі вачыма дзяцей красуе, а потым пачынае каласіцца жыта, чырванее і гудзе пчаліным гудам канюшына, спее авёс.

А бярозавы гай, што падступае да самай веранды, звоніць птушыным перазвонам.

... Пішучы гэтыя радкі ў снег, у замаразкі, мне было няцяжка аднак уявіць, што будзе рабіцца тут, у санаторыі, у чэрвені. Перасвіст салаўёў на світанні. Клёкат буслоў на буслянцы. Жыццёвае красаванне...

І яшчэ адно — самае цудоўнае і незабыўнае — смех і звон дзіцячых галасоў.

Хай заўсёды свеціць вам сонца, дзеці.

Хай заўсёды блакітным будзе над вамі неба.

І над вамі таксама, цудоўныя людзі ў белых халатах...

Матуліна сэрца

Бадзёры,
Вясёлы.
Калі ты звінш,
Як званочак у хаце, —
Ад радасці млее

З'явіліся ўнукі.
Даўно ўжо гатовы
Бабуліны рукі
Папесціць маленькіх,
Узяць на калені...
Ці ж гэткае шчасце
Патоўпіцца ў жмені!!
А прыйдзе няшчасце!!
Хварэе малое.
Не ведае маці
Хвіліны спакою.
Ні сон і ні ежа
Матулі нялюбны,
І шэпчаць над родным
Матуліны губы:
— Дзіцятка,
Хоць шкодачку мамцы

зрабі ты!

— Дзіцятка,
Хоць місачку мамцы

разбіты ты!

Якое ж тут сэрца
Патрэбна для маці,
Каб гэта няшчасце
Да кроплі ўвабраці!
З кулак!
Не, даруйце, —
Не веру я ў гэта.
Матуліна сэрца —
Не меней планеты!

Мал. Э. Гусейнава.

Шчаслівая маці.
Самой ёй для шчасця
Патрэбна нямнога.
«Пяцёркі», «чацвёркі»
У школе ў малаго —
І радасцю ззяюць
Матуліны вочы.
На сыну спыняецца
Позірк дзявочы,
Бо ён прыгажун
І пара наступіла, —
Матуля сабой
Маладых бы прыкрыла,
Каб толькі схаваць іх
Ад ліха-напасті,
Бо іхняе шчасце —
Матуліна шчасце.
А там,
Неўзабаве

ОЛЬГА Іванаўна падымаецца раней за ўсіх. І хоць дзеці не малыя, самі могуць прыгатаваць сабе сняданак, справа гэта няхітрая, але ж усё роўна Ольга Іванаўна ўстае першая. «Няхай паспяць яшчэ крышчу», — думае яна.

Ціха патрэскаюць дровы ў печы, шуміць чайнік, сквірчыць на патэльні сала, хутка звярнуцца бульба. Тады Ольга Іванаўна адчыняе дзверы ў адзін пакой, другі, трэці...

— Рабочы клас, час уставаць.

Рабочы клас — гэта сын Аляксандр, які працуе брыгадзірам абмотчыкаў матораў у спецыялізаваным мантажным упраўленні, і яго жонка Ліля, апаратчыца завода медпрэпаратаў, і іх двое дзяцей, якім таксама ў школу на першую змену.

Рабочы клас — гэта сын Леанід, слесар-механік міжнародняга аўтапарка, жонка яго Таццяна, прадзільшчыца тонкасуконнага камбіната, член брыгады камуністычнай працы.

Рабочы клас — гэта і дачка Ольга, апаратчыца завода медпрэпаратаў, і сыны, шасцікласнікі Грыша і Валодзя.

Устаюць хутка, стараюцца не шумець, каб не разбудзіць бацьку. Але бацька, Даніла Антонавіч, родапачынальнік дынастыі Крупкоў, не спіць.

Сорак гадоў уставаў ён на досвітку, выходзіў з дому і ішоў на чыгунку, дзе працаваў грузчыкам. Выходзіў спачатку адзін, потым да яго сталі далучацца дзеці...

А цяпер ён пенсіянер, дзеці ідуць на працу адны, а яму няма куды спяшацца, ніхто яго не чакае, нікому... Не, Даніла Антонавіч адганяе ад сябе сумныя думкі і пачынае хутка апрацца.

Снедаюць усе разам. Разам выходзяць з дому. Даніла Антонавіч ідзе ў сад, тут яго заўсёды чакае праца. Сёння ён бярэ маленькую пілку, па-

ЯЕ РАБОЧЫ КЛАС

куль не пачаўся рух сокаў у дрэвах, трэба абрэзаць лішнія галінкі. І ён бярэцца за справу.

Ольга Іванаўна застаецца адна. Праўда, яшчэ спіць малодшы Крупко, першакласнік Сярожа. Яму ў школу ў другую змену, і ранішні шум у доме яго не трывожыць. Спіць ён моцна, солідка і бачыць сябе ў сне палкоўнікам.

— Чаму палкоўнікам? — часта пытаюцца ў яго старэйшыя браты.

— А я камандаваць умею. Кругом, налева, направа, шагам марш!

Сярожа самы маленькі ў доме, а таму і самы спешчаны.

Пакуль ён спіць, Ольга Іванаўна спяшаецца памыць посуд, прыбраць у кватэры, прыгатаваць абед. А там і шкарпэткі задыраваць трэба і гузікі правярыць, прышыць. У доме праца заўсёды ёсць. І часта яна робіць яе па звычцы, механічна. Робіць, а сама думае зусім пра іншае, пра дзяцей, якія ўжо не жывуць разам з імі, даўно звіль свае гнёзды; думае пра жыццё, праімчалася яно, а яна і не прыкмеціла...

Калісьці, больш за трыццаць гадоў назад, яны з Данілам Антонавічам пачыналі будаваць сваё ўласнае жыццё. Думалі яны, што аснова сям'і — гэта дом, уласны дом. Чатыры гады жылі гэтай марай, чатыры гады недадалі, прадалі ўсё, што ў іх было, і купілі маленькі старэнкі домік з двух пакойчыкаў.

Ольга Іванаўна і цяпер памятае той шэры пахмурны дзень, калі з нізкага неба, быццам праз частае сіта, сеяўся на зямлю дробны асенні дождж. Яна

сядзіць у пустой хаце, ля яе ног два клункі, па падлозе бегае трохгадовая Ларыса, а ў калысцы — Саша. Вось і ўсё іх багацце.

Цяжка качынаць з нічога. Адна надзея на рукі, працоўныя рукі рабочага чалавека. А потым зноў клопаты: падлога падгніла, сцены ледзь трымаюцца. І зноў прыйшлося збіраць грошы, каб пабудаваць дом, у якім і цяпер жывуць. Так усё жыццё яны будавалі «свой» дом.

І таму як не радавацца Ользе Іванаўне і Данілу Антонавічу, што ў іх дзяцей жыццё склалася інакш. Усе яны скончылі школу, набылі добрыя спецыяльнасці.

Ларыса — майстар цэха ў шавецкай майстэрні, муж — шафёр таксі. У іх двое дзяцей. Жывуць у Мінску ў трохпакаёвай кватэры з усімі выгодамі.

У Тамары муж лётчык, жывуць у Брэсце, у выдатнай двухпакаёвай кватэры, якую таксама пабудавала дзяржава і аддала ім: жывіце, будзьце шчаслівыя!

Жыве ў сваёй асобнай кватэры Алег, які працуе брыгадзірам мантажнікаў там, дзе і старэйшы брат Аляксандр. Залатыя рукі ў хлопца. Колькі прафесій яны ведаюць: фрэзершчыка, электразваршчыка, токара, водаправодчыка. За што ні возьмуцца — усё ўмеюць. Алег манціруе новы краіна-прэсавы цэх на Мінскім аўтазаводзе. Маці ганарыцца сынам.

І тыя дзеці, што жывуць разам з бацькамі, таксама чакаюць дзяржаўных кватэры. Чакаюць, і яны іх, безумоўна, атрымаюць.

Ваня яшчэ ў арміі служыць, і за яго маці спакойная. А вось за Міколу сэрца баліць. Не, не ды і ўспомніць пра яго, а ўспомніць — уздыхне.

Нядобра склалася жыццё ў хлопца. Зрабіў ён адзін неабдуманы, паспешлівы крок. У дзевятнаццаць гадоў раптоўна ажаніўся, ні ў кога не спытаўшыся, ні з кім не параіўшыся.

І пайшло яно, яго ўласнае жыццё, наўскасяк, быццам першую пэглу муляр крыва паклаў. А Ольга Іванаўна дакарае сябе «можа я ў чым вінавата?»

У пакой заглянула сонца, пырснула яркімі промянямі на падлогу, разліло навокал святло веснавое, пасвятлела і на душы ў Ольгі Іванаўны. «Нічога, — падумала яна, — усё ўладкуецца ў Міколы, толькі б на свеце было спакойна. Было гэта сонца, былі гэтыя клопаты аб дзецях, было жыццё. Усюды, на ўсёй зямлі, каб было толькі жыццё». Так хоча яна, маці.

Яе думкі перапыняе голас са спальні:

— Мама, я яшчэ ў школу не пазнюся?

— Не, сыноч, але ўставай, я табе снедаць дам.

І яна зноў завіхаецца на кухні. Да дзвюх гадзін трэба прыгатаваць абед. Вернуцца са школы ўнукі, а потым і яе рабочы клас.

Трэба спяшацца.

Галіна ВАСІЛЕЎСКАЯ

г. Мінск.

Вось яна, дружная сям'я. У цэнтры — Ольга Іванаўна.

Фота П. Нікіціна.

КАЛІ ў пачатку 1925 года Янка Маўр прынёс у рэдакцыю дзіцячага часопіса сваю першую аповесць «Чалавек ідзе», яму было больш за сорок гадоў. У такія гады рэдка хто бярэцца за пісьменніцкае пярэ. А яшчэ радзей — з поспехам.

Здзівіў мяне і псеўданім немаладога пачынаючага пісьменніка — Маўр... Ды такое слова не ўсе і ведаюць. Гэта не тое, што простыя псеўданімы маладнякоўцаў: Чарот, Крапіва, Дудар, Пушча...

Хто ж ён — гэты новы пісьменнік? Чужаземец? Вучоны? Вядомы падарожнік? Не, звычайны настаўнік 25-й чыгуначнай школы г. Мінска Іван Міхайлавіч Фёдараў.

Сама ж аповесць здзівіла мяне яшчэ больш. Ад яе проста нельга было адарвацца. Што ні старонка, то новае адкрыццё.

З не меншай цікавасцю прачыталі аповесць і ўсе чытачы нашага часопіса, а таксама іх бацькі. Захапляліся ёю настаўнікі, пісьменнікі. З аповесцю «Чалавек ідзе» ў беларускую літаратуру прыйшоў новы арыгінальны пісьменнік. Савецкая дзіцячая літаратура ў той час толькі нараджалася, і Янка Маўр становіцца адным з яе пачынальнікаў.

Часта бывае і так: першы твор удалы, а другі, трэці — горшыя. З Маўрам гэтага не здарылася. Кожны год выходзілі з друку яго новыя кнігі, адна цікавейшая за другую: «У краіне райскай птушкі» (1926 г.), «Сын вады» (1927 г.), «Амок» (1928 г.), «Палескія рабінзоны» (1929 г.).

Як жа ўдалося Янку Маўру за кароткі час напісаць гэтулькі цікавых кніг?

Сакрэт поспеху тлумачыцца проста. Яшчэ задоўга да прыходу ў літаратуру пісьменніка Янкі Маўра над гэтымі кнігамі працаваў педагог Іван Міхайлавіч Фёдараў. Каб ясней гэта было чытачу, прыгадаем некаторыя звесткі з біяграфіі пісьменніка.

Бацькі свайго Маўр не помніць. Адстаўны салдат руска-турэцкай вайны, майстры г. Літвы, Міхал

НАШ ЯНКА МАЎР

(Да 80-годдзя з дня нараджэння)

Фёдаравіч Ільін памёр рана. Дарэчы, ужо да сваёй смерці бацька згубіў сапраўднае прозвішча. Нейкі вайсковы пісар у спешцы напісаў яго, і Ільін стаў Фёдаравым. Бацькава смерць была вялікім няшчасцем для сям'і. Але ў малага Янкі была цудоўная маці — простая сялянка. Яна зрабіла ўсё, што магла, і яе адзіны сыноч скончыў пачатковую школу, а потым — рамеснае вучылішча. Але малады слесар Іван Фёдараў нідзе не мог знайсці работу. Ён стаў беспрацоўным адразу ж са школьнай парты. Прышлося шукаць шчасце на ніве асветы: у 1899 г. яму ўдалося паступіць у настаўніцкую семінарыю. І з таго часу Янка Маўр звязаў свой лёс з беларускай школай і рэвалюцыйным рухам на Беларусі. Будучы студэнтам, ён наладзіў сувязь з рэвалюцыйна настроенай моладдзю, чытаў нелегальныя кнігі, скептычна ста-

віўся да рэлігіі. На яго імя прыходзіла з Жэневы ленинская «Іскра». Па даносу папа студэнт Фёдараў быў выключаны з апошняга курса семінарыі. Але потым ён усё ж здаў экзамены экстэрнам і атрымаў званне памочніка настаўніка.

У 1906 г. па запрашэнню Якуба Коласа Маўр прымае ўдзел у нелегальным настаўніцкім з'ездзе. А потым — страта работы, бяспраўнае жыццё пад наглядом паліцыі. Толькі праз пяць гадоў удалося знайсці работу.

Біяграфія пісьменніка, як бачым, пралівае яркае святло на яго літаратурную дзейнасць. Доўгі час настаўнік Іван Фёдараў складаў свае першыя кнігі ў школе. Са сваімі вучнямі ён наладжваў цікавыя завочныя падарожжы, пераважна ў далёкія краіны, у глыб вякоў. Яго ўрокі заўсёды праходзілі весела, жыва. Разам з настаўнікам фантазіравалі і вучні.

І не толькі фантазіравалі, а і добра вывучалі тыя краіны, па якіх падарожнічалі. Сам кіраўнік падарожжаў з часам становіцца энцыклапедычна адукаваным педагогам. На мове эсперанта ён вядзе перапіску з чужаземцамі і такім чынам здабывае патрэбныя яму матэрыялы.

І калі пасля Кастрычніка адкрыўся шырокі прастор для асветы, для творчасці, настаўнік Іван Фёдараў бярэцца за пісьменніцкае пярэ. Ён піша шэраг аповесцяў і раман «Амок». Гэта кнігі навукова-прыгодніцкага жанру. Новая Гвінея, Вогненная Зямля, Ява — вось дзе жывуць і змагаюцца героі першых кніг Янкі Маўра. Гэтыя кнігі дапаўняюцца асобнымі апавяданнямі: «Слёзы Тубі», «Незвычайная прынада», «У цясніне», «Лацароні».

Пра каланіяльныя краіны пісалі такія сусветна вядомыя пісьменнікі, як Жуль Верн, Майн Рід, Фенімор Купер. Маўр ведае іх творы. Але не ідзе па іх шляху. Не экзотыка і «добрыя» плантатары цікавяць яго, а жыццё прыгнечаных народаў, барацьба супраць каланізатараў. Такія праўдзівыя кнігі аб каланіяльных краінах мог напісаць толькі наш савецкі пісьменнік.

З часам Маўр вяртаецца з далёкіх падарожжаў на Радзіму. Ён стварае сваю вядомую аповесць «Палескія рабінзоны», спрабуе заглянуць у будучыню («Аповесць будучых дзён»). У 1934 годзе выходзіць з друку яго аповесць «ТВТ» (Таварыства ваяўнічых тэхнікаў). Пасля Айчынай вайны ён піша новыя апавяданні, друкуе аўтабіяграфічную аповесць «Шлях з цемры» і навукова-фантастычную — «Фантамабіль прафесара Цылякоўскага».

Многія творы Янкі Маўра даўно сталі здабыткам юных чытачоў усяго Савецкага Саюза. Друкуюцца яны і за межамі нашай краіны.

Пажадаем жа нашаму славуці юбіляру добрага здароўя, доўгіх год жыцця і новых творчых пошукаў і ўдач!

Алесь ЯКІМОВІЧ

1 чэрвеня — Міжнародны дзень абароны дзяцей.

Дзеці — самае дарагое, самае светлае ў нашым жыцці! У імя іх шчасця працуюць савецкія людзі на фабрыках і заводах, у калгасах і саўгасах, у імя іх шчасця мы будзем камунізм.

Клопаты аб дзецях даўно сталі ў нас чымсьці само сабой зразумелым. Яшчэ дзіця не нарадзілася, а пра яго думаюць, клапацяцца людзі розных прафесій, і перш за ўсё — урачы. А потым, калі з'яўляецца малое, для яго гатовы дзіцячыя яслі і сады, школы і інтэрнаты, палацы і стадыёны.

... Кожную раніцу па вуліцах спяшаюцца маленькія грамадзяне. Адны — пакуль яшчэ толькі «скруткі» на руках у мамаў

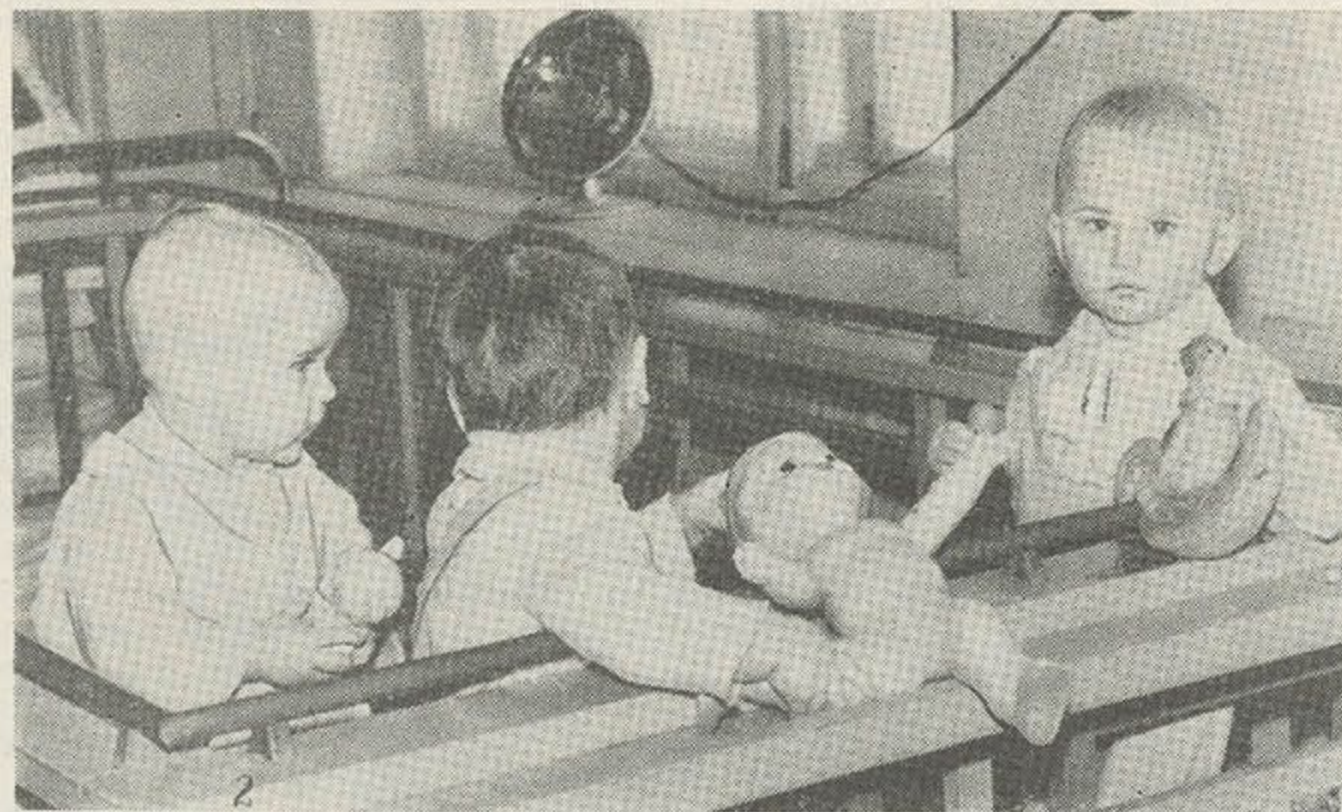

і татаў. Другія важна сядзяць у калясках і з цікаўнасцю азіраюцца навокал. А трэція перабіраюць сваімі ножкамі, поўныя ўласнай годнасці. Яны спяшаюцца ў дзіцячыя яслі і сады. Іх чакаюць там гульні, казкі, смачныя снеданне і абед, клопаты вопытных выхаватэляў.

Паглядзіце на нашы здымкі: першыя тры зроблены ў віцебскіх дзіцячых яслях № 5. Тут 160 дзяцей, і кожнаму выхаватэлі ўдзяляюць шмат увагі. Бачыце, з якім апетытам ядуць малыя!

— Хто добра есць, — гаворыць Феня Рыгораўна Вінаградова, — той хутэй вырасце.

А каму ж не хочацца быць вялікім! І малыя стараюцца... А потым, пасля снедання, яны гуляюць у манежы, а старэйшыя — у пакоі для гульні.

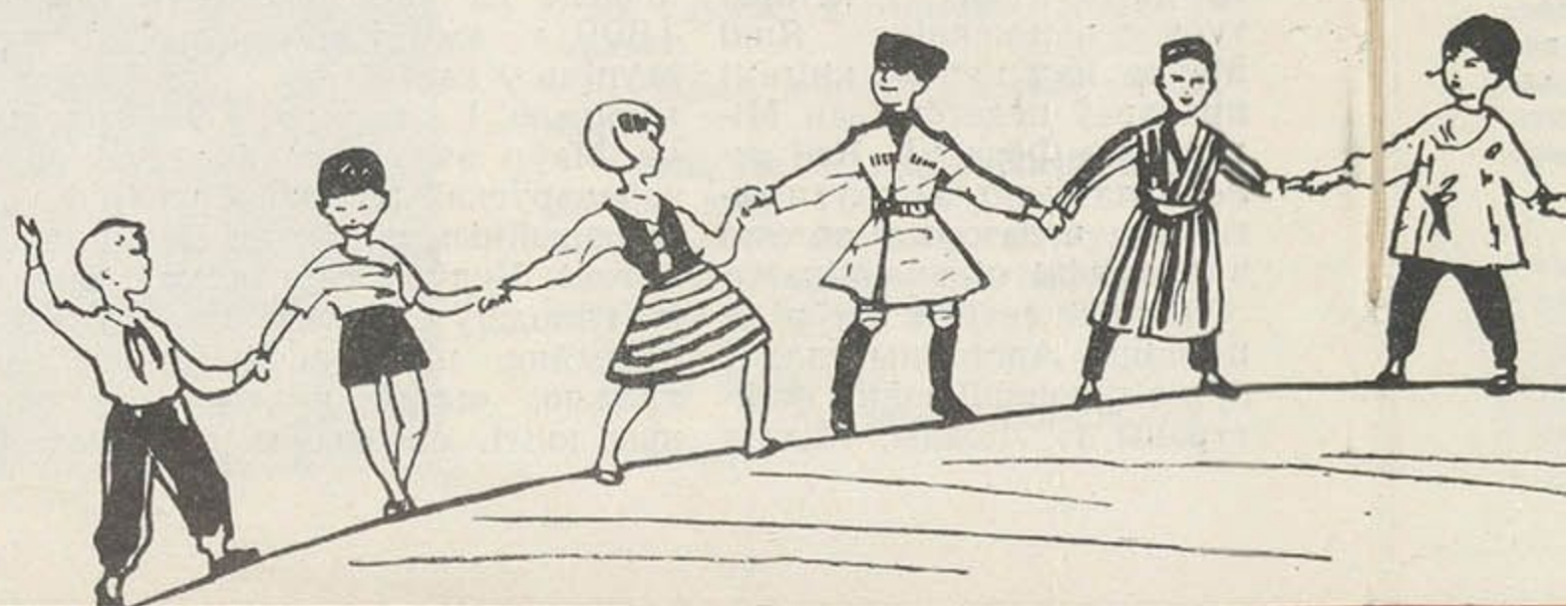
Фота П. Нікіціна

А другія здымкі зроблены ў новым дзіцячым камбінаце, які адкрыўся ў Мінску ў мікрараёне па вуліцы Карла Лібкнехта. Тут ёсць сонечная альтанка, дзе і ў зімовы час спяць малыя, «запакаваныя» ў цёплыя мяшкі. Гэтак жа, як і ва ўсіх дзіцячых садах і яслях, тут светлыя спальні і чыстыя пасцелі, займальныя гульні.

Нам сёння цяжка нават уявіць, што ва ўсёй дзяржаўнай Расіі амаль не было ўстаноў па ахове мацярынства і дзяцінства. Цяпер у СССР тысячы жаночых і дзіцячых кансультацый, бальніц, дзіцячых садоў і ясляў. Толькі ў нашай рэспубліцы больш паўтары тысячы ўрачоў-педыятраў сочаць за здароўем дзяцей. Клопаты аб маці і дзіцяці знаходзяцца ў цэнтры ўвагі Савецкага ўрада і Камуністычнай партыі. У нас уведзена абавязковая васьмігадовая адукацыя. Усе дзеці ў краіне вучацца. Толькі ў на-

У НАС

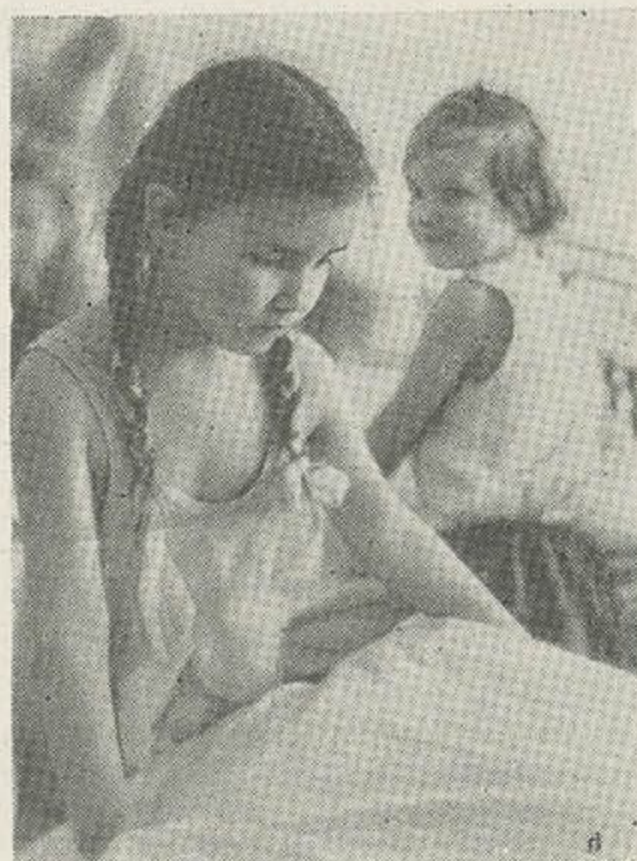
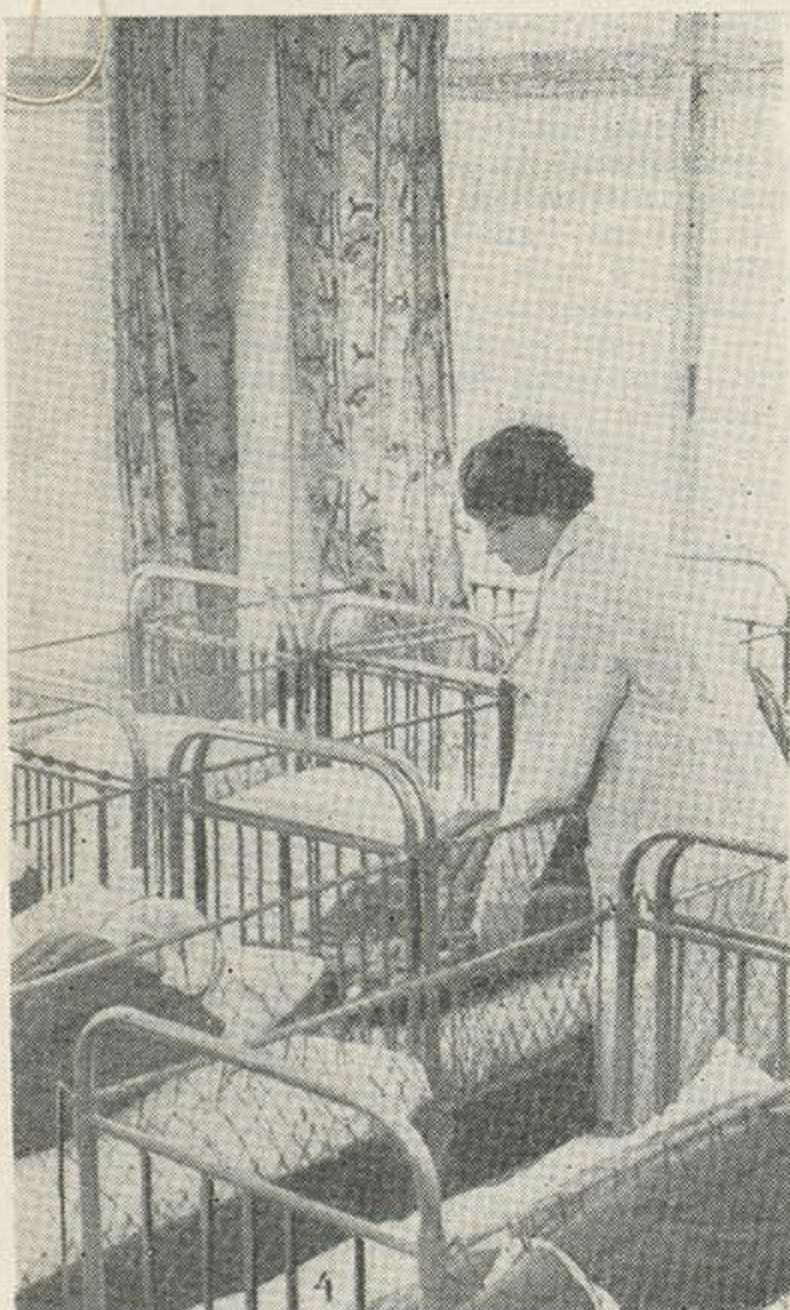
У І Х

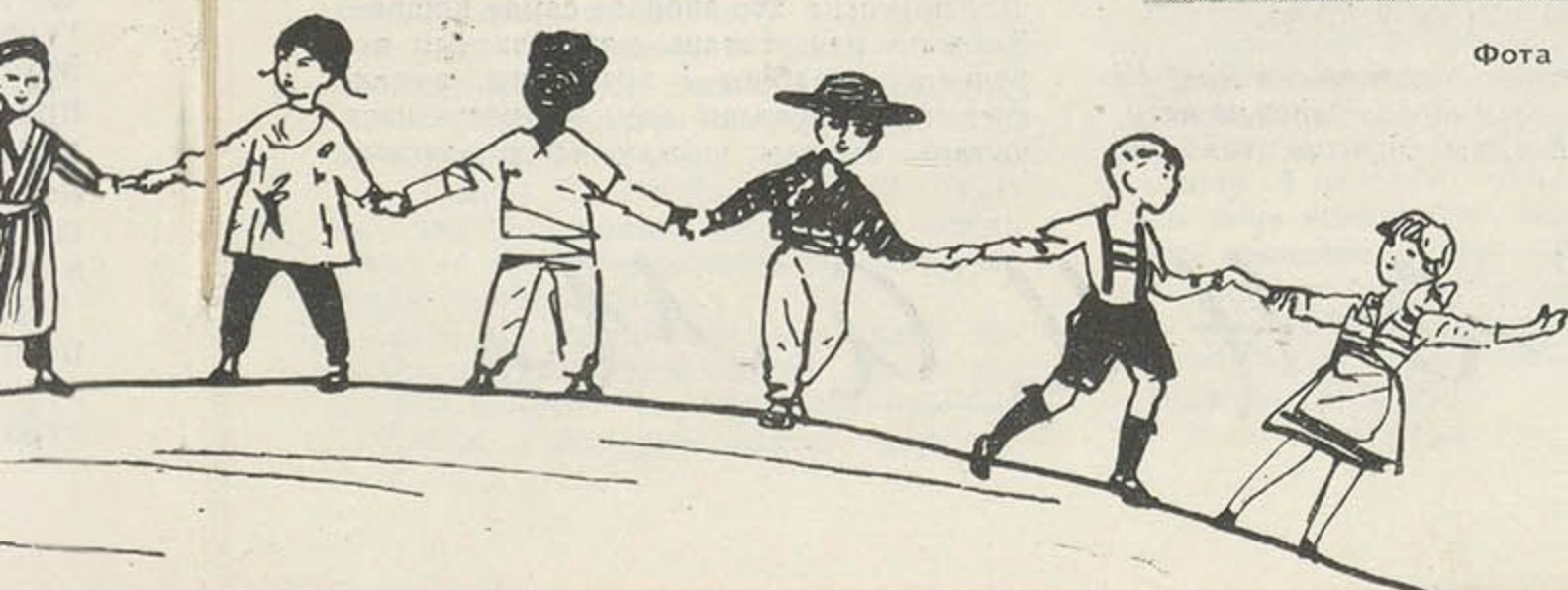
шай рэспубліцы ў мінулым навучальным годзе школы наведвалі 1375 тысяч дзяцей.

Новая Праграма КПСС прадугледжвае далейшае павелічэнне сеткі дашкольных устаноў, школ-інтэрнатаў, санаторыяў. Недалёка той час, калі патрэба насельніцтва ў дзіцячых яслях і садах будзе поўнасьцю задаволена. Школьнікі будуць атрымліваць бясплатна снеданне, падручнікі і адзенне. Савецкая дзяржава не шкадуе сродкаў на выхаванне дзяцей.

Абавязак усіх маці і бацькоў — дапамагчы Радзіме выхаваць новае пакаленне людзей, працавітых, мужных, адданных сваёй маці-Радзіме.

Фота М. Мінковіча

Дзеці заўсёды маюць патрэбу ў ласцы і клопатах. І чорныя, і жоўтыя, і белыя малыя любяць цацкі, кнігі, вясёлы смех... Але ў краінах капіталу дзеці пазбаўлены радасці, шчасця.

Гонка ўзбраенняў, якой ахоплены імперыялісты, цяжарам кладзецца на сем'і працоўных, на лёс дзяцей. Падлічана, што на грошы, якія каштуе адна ракета «Паларыс», можна пабудаваць пяць школ; замест аднаго мінаносца — кватэры для пяці тысяч сем'яў; замест адной казармы — дзве бальніцы.

Удумацеся, маці, у гэтыя лічбы, і вы праклянеце тых, хто асуджае дзяцей на смерць, пакуты, галечу.

2500 жаклівых трагедый разыгрываецца штогод у Заходняй Германіі. Там для жанчыны-працаўніцы мець дзіця — недаступная раскоша. І маці вымушаны прадаваць сваіх дзяцей амерыканскім гандлярам. Мы не агаварыліся. Так, у сярэдзіне XX стагоддзя ў цэнтры Еўропы працвітае гандаль дзецьмі. Што можа быць больш жаклівым, больш злачынным за гэта!

Устаноўлена нават своеасаблівая такса: 400 марак за дзіця. У маці разрываецца сэрца ад болю, калі яе дзіця, заліваючыся слязьмі, крычыць: «Мама, чаму ты не ідзеш са мной? Куды забірае мяне гэты дзядзька!»

Прымушаюць яе да гэтага голад, нястача, дарагоўля, высокая плата за лячэнне, кватэру. Жанчына ФРГ атрымлівае за роўную з мужчынам працу заробную плату на 30—40 працэнтаў ніжэй, чым мужчына. Толькі за адзін год прадпрыемцы нажылі на гэтай дыскрымінацыі жанчын каля 7,8 мільярда рублёў.

Асабліва цяжкае становішча дзяцей у залежных і каланіяльных краінах. Сотні тысяч хлопчыкаў і дзяўчынак вымушаны працаваць з самых ранніх год на заводах, фабрыках, плантацыях, яны пазбаўлены ўрачэбнай дапамогі.

Вось што піша Лейя Шэйнвар, член адной з мясцовых камісій, якая вывучала ўмовы жыцця насельніцтва на паўночным усходзе Бразіліі: «У мяне сэрца аблівалася крывёю, калі я назірала за дзяўчынкай 3—4 гадоў, якая працавала ў так званым «мучным доме». Сваімі слабенькімі ручкамі яна выціскала з мякаці сельдэрэю едкі сок, які раз'ядаў далікатную скуру яе далоняў...»

У многіх краінах свету да гэтага часу не вырашана праблема адукацыі дзяцей. 200 мільёнаў, г. зн. палавіна дзяцей школьнага ўзросту зямнога шара, не мае магчымасці вучыцца. Нават у такой багатай краіне, як ЗША, многія дзеці не ахоплены школьным навучаннем.

У краінах Азіі і Афрыкі, якія нядаўна вызваліліся ад каланіяльнай залежнасці, застаўся цяжкі груз эканамічнай адсталасці, непісьменнасці, невуцтва, хвароб і галечы. У Афрыцы з 25 мільёнаў дзяцей школьнага ўзросту 17 мільёнаў пакуль не наведваюць школу. А калі б толькі адзін працэнт сумы ваенных расходаў, якія імперыялісты трацяць на ўзбраенне, адпусціць на адукацыю, то ўся Афрыка стала б пісьменнай.

Трывога за будучыню дзяцей штурхае маці ўсёй зямлі да актыўнай барацьбы за мір.

Гэту

ГЭТА напісаць дадому было лёгка — «паеду». А надышоў час — і стала страшна. Хто яго ведае, якія яны, гэтыя Малахоўцы. І было крышку сумна. Вось і пяць год праяцеца. Апошнім часам здавалася — надакучыла вучыцца «да чорцікаў». А цяпер сэрца шчыміць прыдумцы, што трэба развітацца з невялікімі аўдыторыямі, дзе нават цесна ад мноства прыбораў. Развітацца з вузкім, але поўным святла калідорам на другім паверсе, куды выплеснуўся заалагічны музей... Назаўсёды развітацца з універсітэтам...

...Аўтобус давёз ледзь не да самых Малахоўцаў. Тамара Лебедзева сышла, падхапіла чамаданчык і закрочыла па пыльнай дарозе ў кірунку да вёскі. Узрадавалася: вёска вялікая, стрэхаў

Любаванца

хат амаль не відаць з-за зеляніны садоў. І да аўтобуса прыпынку — не больш кіламетра.

Па дарозе яе дагналі дзве вясковыя жанчыны з кашамі за плячыма. З цікаўнасцю агледзелі гарадскую, першымі прывіталіся.

— Гэта вы да каго ж прыехалі? — пацікавілася адна.

— Я ў школу.

— А-а, вы новая наўчыцелька, — з павагай працягнула жанчына. — Пойдзем разам, мы вам пакажам.

...Вось і канец вясковай вуліцы. Дарога тут разыходзілася віламі на дзве. Злева зноў віднеліся хаты, а направа яна адразу ўбачыла сваю школу. І яшчэ больш узрадавалася. Светлая, трохпавярховая, ну, зусім гарадская. І да самай школы падыходзіў вялікі малады сад.

Вось і веснічкі. Крыху хваляючыся, прайшла дварык і паднялася на ганак школы. Што чакае яе за гэтымі дзвярыма?..

Бадай, аб гэтым лепш раскажуць пісьмы. Яе пісьмы да сяброўкі, да Розы. Пісьмы, у якіх раскрылася ўсё характэрнае душы маладой настаўніцы. Вось першае з іх.

ДОБРЫ дзень, Роза! Якім далёкім і нават чужым здаецца Мінск, ты, Колька Гесь. Перада мной гарыць газавая лампа, стаіць гліняны збан з астрамі і гладыёлусамі. У кутках пакоя пайзмрок.

Сёння ў мяне былі першыя ўрокі. Тры ўрокі. У пятым і два ў восьмым. Прыйшла — і ў знямозе завалілася спаць. А на ўроках, здаецца, амаль не хвалявалася.

У мяне 28 гадзін у тыдзень (схадзі на кансультацыю да вопытнага педагога, ён табе растлумачыць, што гэта такое і «з чым яго есці»). І яшчэ — школьны ўчастак. Ці спраўлюся з усім?

Цяпер дзелавая частка: Папрасі Люду Капітанаву, няхай яна выйде мне пачытаць «Путешествие в глубь химии». Пішы!»

РОЗА! Гэта зноў я. Толькі што закончыўся мой ўрок хіміі ў восьмым. Пакінула траіх вучыць пасля ўрокаў. Наогул, восьмы «Б» — мая бяда, маё пакаранне. У класе сабралася збору па сасонцы: з усіх навакольных сямігодак. Спачатку яны мне міла ўсміхаліся (у класе тры чвэрці хлопчыкаў) і ўголас размаўлялі на ўроках. Выклічу адказваць, як пачнуць блытаць, ажно страшна робіцца. Пачала пакідаць пасля ўрокаў. І што ж: сядзелі і вучылі. А вакол іх з піскам у захапленні насіліся другакласнікі: такіх вярзіл, васьмікласнікаў, пакінулі пасля ўрокаў! А я яшчэ масла ў агонь падліваю:

— Глядзіце, дзеткі, не вырастайце такімі, як яны.

У тых — аж вочы пачарнелі.

Вось так і жывём. А ведаеш — цікава! Ляжыць у мяне душа да гэтых задзірыстых хлапчукоў.

...Што і казаць: восьмы мучыў грунтоўна. Іншы раз Тамара Дзмітраўна не ведала, што з імі рабіць. Разумела толькі, што аднымі павучаннямі іх не проймеш. Шукала ключыка да восьмага «Б», а пакуль не знаходзіла, нервалавалася і ставіла ім «двойку» за «двойкай». І час ад часу прыгаворвала: «Ну, а што далей будзеце рабіць? Вучыць урэшце ж усё роўна давядзецца».

Дрэнна і тое, што не было прабіраак, кіслот, шчолачаў, а практычныя заняткі праводзіць трэба. І ляцелі ў Мінск пісьмы, поўныя адчаю і закліку: дапамажыце і прышліце! Хто ведае, якімі праўдамі і няпраўдамі сябрам шанцавала тое-сёе дастаць. І пры першых жа даследах яна ўбачыла, як клас прыціх, як у звычайна раўнадушных, сумуючых вачах запаліўся жывы агеньчык цікаўнасці.

Толькі на ўроках батанікі і заалогіі адводзіла душу. Не рабіла націску на будову шкілетаў, а больш расказвала пра жыццё і звычкі звяроў. І яе пачалі слухаць, слухаць, стаіўшы дыханне.

І зноў ляцелі пісьмы ў Мінск.

ДОБРЫ дзень, даражэнькая мая! Ні аб чым іншым пісаць зараз не магу, ты бачыш! Восьмы мучыць свядома.

А вось пяты — ад несвядомасці. Калі ім што-небудзь ад мяне патрэбна — гэта на дзіва ветлівыя і спакойныя дзеці.

Часта хаджу ў лес. Забіраюся кіламетраў за дзесяць. Трэба ж ведаць месцы, куды я буду вадзіць сваіх урвісаў. Я хачу навучыць іх разумець і любіць прыгожае.

З тыдзень стаіць цудоўнае надвор'е. У бярозак з ніжніх галін зусім апала лісце, шамаціць пад нагамі, крычыць усім птушкам, што ідзе чалавек. Ужо з ельніку адчуваеш, як пахне беразняком. У старых бярозавых гаях таксама многа апалага лісця. Але там не так пахне восенню, як у маладых...

Лес стаў не толькі яе сябрам, але і памочнікам. Першы ж паход разам з дзецьмі быў удалым. У маладым сасняку спудзілі цецерука. І ўсе, нават і яна, здаравя напалохаліся вавёркі. Відаць, моцна разлавалі яе. З такім злосным цоканнем узляцеў гэты пушысты камячок на дрэва з-пад самых ног дзяцей! Доўга яшчэ там цакавала рыжая, ніяк не магла супакойцца.

Тамара расказвала пра дрэвы, пра звяроў, пра казюлек. Вучыла слухаць спевы птушак і пазнаваць, якая падае голас. А пра жыхароў звычайнага пня тут жа склала займальную казку.

І пайшла пагалоска па школе: «Ой, як у лесе цікава!» Нават з восьмага «Б» заварушыліся, пачалі прасіцца:

— Тамара Дзмітраўна, а калі з намі пойдзеце ў лес?

Для некаторых у яе быў такі адказ: — У цябе ж «двойка». Выпраў, тады — калі ласка. Будзем вучыцца фатаграфаваньня ў лесе.

А ў якога хлапчука не здрыганецца, не здасца перад фотаапаратам сэрца?..

НЕ, РОЗА, не з маім характарам быць настаўніцай. Як я магу лаяць хлапчукоў за налёты на школьную кукурузу (грызучы яе сырой), калі самой тое ж самае хочацца зрабіць. А даводзіцца лаяць іх. Зразумела, атрымліваецца не вельмі пераканальна. Вось і сёння — вярнулася з лесу. Гуляла ў індзейцаў з двума жэўжыкамі: Генікам і Віктарам. Збіраліся яны залезці ў яблык, ды я дыпламатычна адгаварыла іх! Што ты тут зробіш!..

А яшчэ ў лесе ёсць рысі. Вось! А на палях поўна зайцоў. А ўчора пасля доўгага майчання загаварылі, застукалі дзятлы, быццам паведамлялі ўсім дрэвам, што яны жывыя. Пакуль іх не было чуваць, лес здаваўся зусім пустым. Прыслухаешся і робіцца жудасна ад цішыні, звяніць ад яе ў вушах.

Нічога дзіўнага не было ў тым, што і вучні яе навучыліся любіць прыгожае, адчуваць характэрнае навакольнага свету.

І павялося: вучыцца паспяхова — зможаш пайсці ў лес, удзельнічаць у конкурсе на лепшы букет з асенняга лісця ці ў другім: а хто знойдзе самае цікавае. Зможаш пачаставаць маці ўласным варэннем з арабіны і шыпыны, а калі снег прыцярушыць зямлю, навучышся чытаць, быццам кніжку, сляды лясных

сочцам

жыхароў і птушак, якіх раней не заўважаў зусім. Цяпер яны набудуць таямнічы сэнс, раскажуць нямала цікавых гісторый. І нават тыя, у якіх раней добрая адзнака была рэдкім гасцем у дзённіку, не атрымлівалі па заалягіі і батаніцы ніжэй «чацвёркі».

Паступова крануўся лёд і ў васьмым класе.

ВОСЬ, родная, у панядзелак я ўсё ж не паставіла васьмаму «Б» ніводнай «двойкі». А ставіць іх я стала люта. Мяне нават пачынаюць баяцца. Гэта мяне!

Учора зайшла ў інтэрнат да хлопчыкаў. Размаўляю з дзевяцікласнікамі плюс адзін дзесяцікласнік. Апошні пад маім націскам ледзь-ледзь вывучыў формулы кіслот. Ганяю яго, ён упэўнена адказвае і раптам заяўляе:

— А хімія лёгка. Я яе раней не вучыў, дык і не разумеў.

Розік, трэба: 1. Дапаможнік па вырабу чучалаў. 2. Збіраюся «падарожнічаць» са сваімі па Афрыцы. Твае думкі і прапановы?

...А ў мяне ўжо ёсць дзве яшчаркі бязногія, тры яшчаркі з нагамі, але без хвастоў, рыбка ў акварыуме, вялізны мацёрны яшчар.

АЗА КАНІКУЛЫ я крышку засумавала па школе і па сваіх урвісках. Яны ў мяне ўсё ж добрыя. Восць учора пацпалася з Сёмам і Мішам і пакарала іх, а сёння злягла ў пасцель, і яны, перапаханьня, пераслалі праз гаспадыню цукерак («Ластачка»).

Днямі засядала са сваёй рэдкалегіяй. Патрэбна было пісаць пра школьнае радыё. Дырэктар з завучам правялі, і з таго часу яно майчыць. Я рвуся на «скандал»: у газеце выступіць супраць начальства! (Шчыра кажучы, начальства ў мяне добрае.)

Ды вельмі ўжо хочацца навучыць дзяцей змагацца. Няхай будуць смялейшымі, калектыў выходзіць у бойках...

...І адкуль толькі звалілася на маю галаву гэтае пакаранне за ўсе зробленыя і не зробленыя мною грахі — участак.

Займаюся з Сёмам перасадкай сон-травы на градку. А раптам што-небудзь атрымаецца? Восенню будзем працягваць.

Цяпер сон-трава адцвітае. А памятаеш, якім прыгожым было яе лісце з заблытанымі ў блакітна-шэрых палосках кроплямі расы. Тут была цэлая палына яе, з промнямі сонца, што блукалі ў расінках. Мне здаецца, што і сонца раніцай больш пяшчотнае і мяккае, таму што яно — у гасцях у кветках... Няхай бы і ўсё на Зямлі, у чалавеку было падобна на вясновыя кветкі і ранішняе сонца. Ці на Малахоўскую вуліцу, калі цвіце вішня»...

Прышкольны ўчастак сапраўды адбіраў шмат сіл. Сама ж грабляў ніколі ў руках не трымала. І спачатку яна, напэўна, больш вучылася ў вучняў, чым яны ў яе. Страшэнна не хапала многіх навываў. У гародзе толькі і чулася:

— Тамара Дзмітраўна, а ў нас градкі шырэў робяць.

— Тамара Дзмітраўна, а ў нас у лунку два агурковыя зярняткі кладуць і восць — (хлопчык разводзіць рукамі) на такую адлегласць.

Затое яна прыдумала ім цікавыя даследы, парадак севазвароту. Адной кукурузы высейлі 11 гатункаў: насенне з Мінска, з Акадэміі навук, прыслалі.

Тамара Дзмітраўна Лебедзева на ўроку.
Фота П. Нікіціна.

Ей памагалі ўсе. Кожны настаўнік, ад дырэктара школы да піянерважатай, урываў некалькі дзён ад свайго адпачынку, каб папрацаваць на школьным гародзе. Затое ўвосень любавалася гэтым гародам прыходзілі нават калгаснікі. Здзіўляліся развесістай, са спелымі пачаткамі кукурузе, нябачанай чырвонакачаннай капусте і зусім ужо дзівоснай расліне — кальрабі. Не, нездарма ўчастак Малахоўскай сярэдняй школы заняў першае месца сярод школьных участкаў Баранавіцкага раёна.

ДОБРЫ дзень, дружа! Знй ўосень. І зной школа. Кажуць, калі чалавеку кожны пражыты дзень прыносіць хаця б адну, ну, самую маленькую, радасць, ён жыве значна даўжэй за іншых простых смяротных.

А я так люблю жыццё, што ўдзячна яму і за пачатак заняткаў у школе, і за сённяшні вечер, рэзкі, халодны, які крыху змяніў мой настрой пяшчотнага замалавання ад учарашняй цеплыні. Удзячна за тое, што незадаволена гэтай зменай, таму што тым больш прыемна нечаканым будзе прыход другога цёлага дня... Удзячна за адчуванне барацьбы з гэтым ветрам.

...Дзевяць гадзін вечара — толькі што вярнулася са школы. Ад дзевяці да дзевяці, нават без перапынку на абед. Адкрыецца вячэрняя — буду да дванаціці.

Ага! Павінны ж быць, нарэшце, у продажы пласцінкі з запісам птушыных галасоў? Пашукай, калі ласка.

Па-другое. У нас збіраецца вечар паэзіі. Хочам каго-небудзь «заманіць» у школу. А не — дык напісаць, каб прыслалі хоць невялічкае прывітанне, невялічкае выказванне пра паэзію. Гэта не мая ідэя, гэта прыдумала Уладзіслава Францаўна, наш завуч. Яна мне шмат дапамагае. Значыць, патрэбны адрасы і прозвішчы. Чакаю іх.

І патрэбна кніжка пра Чайкоўскага.

А заўтра вечар аб Левітане. Усё выходзіць, выходзіць. І, ведаеш, атрымліваецца.

Розік, і апошняе. Калі хто-небудзь падзе ў Маскву, дык патрэбны мне сушаныя дафні. У школе ўжо некалькі акварыумаў.

РОЗІК! За акном у мяне снежнае. Уздыбленае сумётамі поле. Па самай кромцы паўзуць цацачныя коні. У чорных рысках за імі ўгадваю санкі. Грэючыся, цацачныя вазакі ідуць уперадзе, і я, здаецца, чую, як пахлопваюць яны ад марозу рукавіцамі. Далёка. Але я ўгадваю, наколькі задымлены інеем морды ў коней, як скрыпяць палазы па сонечных бліскачках. Восць ужо два дні стаіць цудоўнае надвор'е. Дاپішу пісьмо і пайду любавалася сонцам».

Радкі пісьмаў, красамоўныя і скупыя, расказалі і аб уроках жывёлагадоўлі. У першыя ж дні клас напаў на яе. Добра, што займалася толькі з дзяўчынкамі.

— А чаму вы нас вучыце, што рацыённы павінны быць такія і такія, а ў саўгасе падобных і спрадвечу не прытрымліваліся? І чаму на нашых фермах, наогул, куды горш, чым у суседзяў?

Крыху разгубіўшыся, яна слухала гэтыя нападкі. А потым сама перайшла ў наступленне.

— Эх, вы, крыкуны, а ці ж вы самі крышку ў гэтым не вінаваты? Дзе ж ваша камсамольскае сумленне і вочы? Колькі выпускнікоў застаецца ў саўгасе? Па пальцах пералічыць можна. Восць і вы пасля школы паспрабуеце ў інстытуты падацца, а то і проста ў горад уцячы. А хто ж сельскую гаспадарку падымаць будзе? Каму ж, як не вам, разам з камуністамі, з камсамоліяй саўгаса тут усё перарабіць? Восць і давайце рабіць пакуль тое, што можна. Улічым кармы, завядзем карткі на ўсіх жывёлін. Што з таго, што заатэхнік ад нас уцякае. Без яе не справімся, ці што? Ну як, згодны?

І радасцю ўздрыгнула сэрца, калі ў адказ пачула дружнае: «З вамі разам, Тамара Дзмітраўна, — згодны».

А. БАЛАШ

Баранавічы—Малахоўцы —
Ястрэмбль.

ДВОР гудзеў. Дарослыя літаральна хапаліся за галовы: няма ніякага зладу з дзецьмі. Што ні дзень, то новая падзея. Разбілі шкло на другім паверсе футбольным мячом. Разламалі агароджу ля клумбы. Распісалі дзверы рознымі малюнкамі. Учора да 11 ночы крычалі пад вокнамі кацінымі галасамі. Але тое, што здарылася ў гэты дзень, як кажуць, не лезла ні ў якія вароты...

Хлапчукі ёсць хлапчукі. Колькі ты ім ні гавары, што нельга біцца, пэцкаць рукі, рваць вопратку і шумець на двары, яны будуць рабіць па-свойму. І не таму, што яны такія ўжо нявыхаваныя, «адпетыя», свавольныя. Не. Яны і самі ведаюць, што біцца і рваць вопратку нельга. Але дзе ж ты будзеш памятаць аб той вопратцы, калі ў двары ідзе гульня ў вайну, калі «нашы» наступаюць і абавязкова трэба прыступам узяць скрынку са смеццем... Гэта потым Валерка ці Віцька будуць стаяць з вінаватым выглядам перад маці і ў распачы разглядаць зіркі на новых штанах. А цяпер... Цяпер «ура!» «Здавайцеся!» Што за асалода для ваяўнічай хлапечай душы! А каб «ура!» ды падмацаваць яшчэ добрым залпам, сапраўдным залпам...

І запрацавала няўрымслівая фантазія ў буйных галовах, забегалі «ваякі» з кватэры ў кватэру, з пад'езду ў пад'езд з нейкімі жалезнымі трубкамі, шрубамі, гайкамі.

Прыстасаванні першых вынаходнікаў агнястрэльнай зброі, таксама, відаць, не былі асабліва складанымі. Але зброя страляла. Стрэльнула яна і тут, у двары дома № 68 па Ленінскай вуліцы. З пункту гледжання хлапчукоў стрэльнула ўдала, нават «кантузіла» нейкага грамадзяніна, што ішоў праз двор. Задаволеныя «вынаходнікі» разбегліся хто куды, пакінуўшы на месцы злачыніцтва «рэчавы доказ» — самапал незвычайнай канструкцыі.

У домакіраўніцтве казалі: «Хопіць. Трэба прымаць меры». Тэрмінова быў скліканы сход жыхароў. Бацькі ў распачы разводзілі рукамі: «Хоць ты іх пазабівай, гэтых блазнюкоў. Што ні рабілі, усё роўна сваволяць». Сход задумаўся. Што ўсё ж такі рабіць? Тады папрасіла слова Антаніна Мікалаеўна Багрычава. Многія з прысутных здзівіліся. Антаніне Мікалаеўне ўжо за шэсцьдзесят, дзеці ў яе дарослыя, ды і тыя не жывуць з маці. Здавалася б, закранутае пытанне ніяк не можа цікавіць старую жанчыну. Але яшчэ больш здзівіліся прысутныя, калі Антаніна Мікалаеўна загаварыла:

— Што мы ўсё на дзяцей: і такія яны, і сякія. А яны ж надрэзаныя. Крыху сваволяць, дык гэта ж дзеці. А што вось мы самі, дарослыя, зрабілі для іх, чым занялі іх вольны час, чым зацікавілі?

Пачуліся рэплікі:

— Іх зацікавіш, як жа!

— Ды што такое асаблівае для іх рабіць трэба?

— І хто за гэта возьмецца? Гаварыць лёгка, а вы самі паспрабуйце.

Але Антаніну Мікалаеўну такімі заўвагамі не напалохаеш.

— А што ж, і вазьмуся, — рашуча сказала яна. — Вось убачыце...

У тое, што сціпляя пенсіянерка Багрычава здолее ўтаймаваць буйную кампанію хлапчукоў, ніхто ўсур'ез не паверыў. Таму, калі на наступны дзень Антаніна Мікалаеўна выйшла ў двор з кніжкай у руках, ніхто не звярнуў на гэта асаблівай увагі. А Антаніна Мікалаеўна, нібы між іншым, прапанавала некалькім дзяўчынкам, што гулялі на асфальтаванай дарожцы ў класы:

— Можна, пачытаем?

...Так пачалася новая «эпоха» для дзетвары дома № 68 па Ленінскай вуліцы. Нічога такога асаблівага і не прыдумвала Антаніна Мікалаеўна. Чыталі кнігі, клеілі з каляровай паперы розныя ліхтарыкі, чаравічкі, кошыкі, рабілі кветкі. Малявалі. Расказвалі казкі.

Спачатку вакол Антаніны Мікалаеўны збіраліся толькі дзяўчынкі. Хлапчукі ігнаравалі «жаночыя» заняткі. Але ішлі дні

Як бачыце, «заказчыца» задаволена. Паліто ёй спадабалася. А пашылі яго яе сяброўкі — вучаніцы Чэрыкаўскай політэхнічнай школы.

Фота А. Рагачоўскага і А. Кандрусевіча.

і не-не ды і спыніцца ля століка ў двары цікаўны хлопчык, каб паслухаць пра подзвігі касманаўтаў ці паглядзець, што такое майструюць дзяўчынкі. Спыніцца, ды застаецца надоўга. А то атрымае якое даручэнне ад Антаніны Мікалаеўны. Выканае яго — і ўжо няёмка пакідаць вяселую кампанію.

А ў Антаніны Мікалаеўны што ні дзень, то новая прапанова. — А ці не паехаць нам за горад, у лес? Як вы думаеце?

Прапанова сустракаецца крыкамі «ура!» На другі дзень Антаніна Мікалаеўна з мужам, Рыгорам Георгіевічам, заняты з самай раніцы. Яны рыхтуюць бутэрброды, складаюць іх у кошык з такім разлікам, каб хапіла на ўсю кампанію. А кампанія ўжо ў нецярплівасці падскоквае пад вокнамі «бабулінай» кватэры...

— А што, дзеці, каб вы, старэйшыя, ды ўзялі шэфства над малодшымі? Бачыце, у іх і гульні не атрымліваюцца, і пяску малавата ў пясочніцы...

Шэфства? Ого, гэта здорава! Гэта не тое, што проста Марынцы ці Наташцы зашпіліць гузікі або нос выцерці. Шэфы... Адно слова чаго варта.

І так кожны дзень. А дні ў той час чамусьці беглі незвычайна хутка. Не паспееш азірнуцца — ужо спаць пара. І не заўважылі жыхары дома № 68, як падкралася восень, сыпанула жоўтым лісцем, шуганула халодным ветрам уздоўж вуліцы. Засумавалі маленькія сябры Антаніны Мікалаеўны. Халодна стала ў двары, няўтульна. А дзе ж збірацца? Неяк у адзін асабліва

Ч У Ж А Я

халодны дзень сказала Антаніна Мікалаеўна, хітравата ўсміхнуўшыся:

— Давайце пойдзем у кабінет сакратара нашай партыйнай арганізацыі. Там нічога, цёпла...

«Кабінетам» называўся пакой пры домакіраўніцтве, спецыяльна выдзелены для сакратара партарганізацыі. Сам сакратар у пакойчыку бываў вельмі рэдка. Вось сюды і прывяла ўсю кампанію Антаніна Мікалаеўна.

Калі вечарам партыйны сакратар зазірнуў у свой «кабінет», ён літаральна аслупянеў. Усе сцены былі завешаны яркімі лозунгамі, малюнкамі, стол завалены скруткамі паперы, алоўкамі, кніжкамі, а на крэслах, падаконніку і проста на падлозе размясціліся новыя гаспадары — загарэлыя, кірпатыя, з падрапанымі каленямі і цікаўнымі вачыма. Пастаяў сакратар, паслухаў рознагалосы, нібы ў птушніку, гоман і махнуў рукой:

— Валодайце, што з вамі зробіш.

Пасля гэтага выпадку падзеі пачалі развівацца з маланкавай хуткасцю. Неяк даведаліся дзеці, што ў цокальным паверху дома вызваляюцца два пакоі. Узбуджаныя, усхваляваныя прыбеглі яны да сваёй бабулі. План захопу пакояў распрацавалі яшчэ па дарозе. І тут, не адыходзячы ад дзвярэй, выклалі яго Антаніне Мікалаеўне:

— Трэба бегчы ў гарвыканком!

— Няхай нам аддадуць. Там жа ўсё роўна ніхто жыць не будзе!

— А мы адрамантуем! Ой, хутчэй, Антаніна Мікалаеўна, а то яшчэ хто захопіць...

І пайшла Антаніна Мікалаеўна ў гарвыканком. Літаральна праз некалькі дзён у адным «гістарычна важным» дакуменце быў зроблен такі запіс: «Па рашэнню гарвыканкома нам перадалі яшчэ два пакоі. «Ура!» З пад'езду ў пад'езд паляцела радасная вестка: у нашым доме будзе клуб. Сапраўдны піянерскі клуб! Будучы гульні, кіно, бібліятэка... А пакуль што будучыя члены клуба, закінуўшы «піратэхнічныя» выпрабаванні, мітусіліся з вёдрамі, анучамі, пэндзлямі, малаткамі і цвікамі — рамантавалі памяшканне. 10 студзеня 1962 года адбылося ўрачыстае адкрыццё клуба.

Цяпер, калі прайшло больш года з таго часу, бадай, немагчыма было б прасачыць у храналагічным парадку ўсе этапы дзейнасці клуба. Падзеі змяняліся настолькі хутка, і было іх так многа, што нават ветэраны часам блытаюць асобныя даты. Але стваральнікі клуба прадугледжвалі гэта з самага пачатку. Аднойчы Антаніна Мікалаеўна прынесла прыгожы альбом і паклала на стол. Яна сказала:

— Давайце будзем пісаць свой летапіс.

Трэба сказаць шчыра, юныя летапісцы з дома № 68 да сваіх

абавязкаў аднесліся вельмі сур'ёзна. І цяпер, каб прадоўжыць расказ аб дзейнасці клуба, варта проста перайсці да мовы летапісу:

«10 студзеня 1962 года. Ідзем на адкрыццё клуба! Сёння прымаем такія абавязацельствы:

Стварыць пры клубе мастацкую самадзейнасць, дабіцца, каб усе члены клуба добра вучыліся, узяць шэфства над малымі, змагацца з хуліганскімі ўчынкамі ў двары.

Стварыць музей славы нашай Айчыны. Пачаць збор макулатуры, металалому і аптэчных бутэлек. Летам будзем збіраць лекавыя травы.

8 сакавіка. Правялі збор. Запрасілі бацькоў. Самі п'яклі пачэнне і хвораст. Пачаставалі гасцей. Усім спадабалася...

31 чэрвеня мы выходзім па гуку горна на зарадку. У першыя дні выходзіла больш як па 30 чалавек, а цяпер многія ў піянерскім лагеры. Зарадку праводзіць Валя Пракоф'ева.

...На лінейцы вынеслі падзяку Колю Аўдзееву і Мішу Еўдакімаву за актыўную работу ў клубе.

...Ездзілі ў лес, п'яклі бульбу. Ой, як смачна было!

...Малахаў, Гуляеў, Шчолакаў зрабілі крэпасць з пластыліну і гравію.

Стаіўшы дыханне, слухаюць дзеці цікавае апавяданне пра дзіцячыя гады Валодзі Ульянова. Ім чытае бабуля А. М. Багрычава.

Фота А. Борчыка.

БАБУЛЯ

...Для акцябрата і малодшых дзяцей паказвалі дыяфільмы. За апаратам быў Коля Аўдзееў...

...Акцябраты зрабілі збор аптэчных бутэлек і здалі іх. Атрымалі 1 руб. 60 кап.

...У нас сёння вялікая радасць — нам падарылі піяніна. Гэта Магілёўскі драматычны тэатр падарыў. А ўсе клопаты выпалі на долю Рыгора Георгіевіча...

Кароткія (як і належыць летапісу) запісы, але колькі за імі прыгод, колькі нечаканых радасцей! Ну што, напрыклад, можа сказаць такі радок: «на лінейцы вынеслі падзяку Колю Аўдзееву і Мішу Еўдакімаву»? А на самай справе гэта цэлая аповесць аб тым, «як Коля Аўдзееў стаў чалавекам».

У самым пачатку летапісу ёсць карыкатура: хлапчук у расхрыстанай кашулі, рукі ў кішэнках, шапка на патыліцы, з ваяўнічым выглядам крочыць праз двор. А ад яго ва ўсе бакі разбгаецца дзетвара. Подпіс больш чым выразны:

Разойдись, народ,
Коля Авдеев идет!

Адзіная мова, якой Коля размаўляў з ровеснікамі, — кулак. Ох, і плакалі ад яго дзяўчынкі! А дзённік у Колі быў такі, што глянуць страшна, — адны «двойкі». Нараджэнне піянерскага клуба хлапчук сустрэў у штыкі і ўсімі сіламі імкнуўся чым-небудзь перашкодзіць яго рабоце. І вось раптам — падзяка на лінейцы. А яшчэ праз некалькі старонак у летапісе новы запіс: «Паказвалі дыяфільмы акцябратам. За апаратам быў Коля Аўдзееў». Раптам? Не, не раптам. Паміж гэтымі запісамі былі і падзеі, якія ў летапіс не трапілі. Гэта і першы прыход Колі на кватэру да Антаніны Мікалаеўны, якая запрасіла яго ў госці, і заняткі Колі з «бабуляй», і першая «чацвёрка» па арыфметыцы, і гонар за першае даручэнне ад клуба...

Вось аб чым раскажаў кароткі запіс, у якім упаміналася прозвішча Колі Аўдзеева. А калі, напрыклад, расшыфраваць запіс аб тым, як акцябраты збіралі аптэчныя бутэлькі, атрымаецца вось што.

Нагледзячы на тое, што нараджэнне клуба вітала ўся грамадзкасць горада, самім стваральнікам і арганізатарам прыходзілася нялёгка. Дзе ўзяць грошы, каб набыць фарбу, паперу, пэндзлі, алоўкі, клей, купіць прыгожыя карціны і іншыя неабходныя рэчы? Праўда, многае далі клубу жыхары дома, бацькі, але ж гэтага мала... Выхад з цяжкага становішча быў знойдзены проста: памагла аб'ява ў газеце, якая запрашала збіраць аптэчныя бутэлькі. І пайшлі малодшыя прадстаўнікі клуба па кватэрах. Здаецца, дробязь — колькі там за тую бутэльку заплацяць, але як бы там ні было, грошы ў клубе з'явіліся. Пайшлі ў ход макулатура, металалом, лекавыя травы летам.

...Антаніна Мікалаеўна жартуе:

— Ведаеце, знаёмыя ўжо баяцца мяне да сябе ў кватэру пускаць.

Як толькі я на парог, крычаць: «Хавай усё, а то «канфіскуе» для свайго музея!»

Музей — гэта таксама адна са слаўтасцей піянерскага клуба. Чаго толькі ў ім няма! І каскі, прабітыя кулямі, і рэпрадукцыі з розных гістарычных дакументаў, якія захоўваюцца ў сапраўдных музеях, і статуэткі вялікіх людзей. Асобны раздзел прысвечаны перапісцы з Ольгай Барысаўнай Лепашынскай. Ёсць тут і рэдкія кнігі, і паштовыя маркі, і цікавыя фотаздымкі з розных куткоў нашай Радзімы, і геаграфічныя карты. Стаіць тут макет Брэсцкай крэпасці, зроблены рукамі хлопчыкаў. Музей папайняецца з кожным днём, бо мае шмат прыхільнікаў і аматараў гістарычных каштоўнасцей.

А ў Антаніны Мікалаеўны Багрычавай цяпер столькі памочнікаў, што, здавалася б, самую неверагодную мару можна ажыццявіць. І дзейнасць Антаніны Мікалаеўны цяпер афіцыйна аформлена пасадай: яна — старшыня бацькоўскага камітэта пры піянерскім клубе. Знайшлося нямала аматараў і актывістаў сярод бацькоў. Санцова, Міховіч, Лісіцына, Іосіф Андрэевіч Рыбека, Аляксандра Васільеўна Сцешыц літаральна цуды робяць, калі ў клубе намячаецца якое масавае мерапрыемства. Частыя госці тут і студэнты педагагічнага вучылішча. Памагаюць Антаніне Мікалаеўне старшакласнікі Іна і Тамара Клімянковы, Юра Землянхін, Толя Сафонаў, Жэня Бурмістраў, Саша Марат, Юра Філіпаў, Ліля Сенакосава.

І якія толькі таленты праявіліся ў былых свавольнікаў: яны і мастакі, і спевакі, і музыканты, і скульптары, і археолагі, і гісторыкі. Весела вечарамі ў піянерскім клубе. Вось у адным з пакояў прытушана святло — там старэйшыя хлопчыкі дэманструюць дыяфільмы для малышоў. У бібліятэцы сабраліся сур'ёзныя людзі — хто чытае, хто гуляе ў шахматы, шашкі, хто разгадвае красворды ў часопісах.

Нядаўна ў адным з пакояў клуба пабудавалі сцэну. Канцэрт на новай сцэне, з настроеным піяніна абяцае быць незвычайным. Да таго ж студэнты з музычнага вучылішча згадзіліся кіраваць харавым гуртком. А ў музеі ў гэты час некалькі чалавек разбіраюць новыя «экспанаты». Ліля Сенакосава прыбірае стэнды, наводзіць парадак на сталах.

І бацькі цяпер спакойныя. Няма сына дома? Не бяды. Можна зайсці ў клуб, абавязкова ён там. Глыбока памыляліся скептыкі, калі гаварылі, што шумлівую кампанію дваровых хлапчукоў нельга будзе ўціхамірыць. Аказваецца, гэта проста. Трэба толькі меней недавер'я, абыхавасці, непатрэбнага крыку і болей павягі да юных грамадзян, сапраўднай зацікаўленасці ў іх справах, шчырасці ды гарачай душэўнасці. Вось чаму і стала Антаніна Мікалаеўна Багрычава, цудоўны чалавек з сівай галавой і маладым сэрцам, «чужая бабуля», роднай для ўсіх дзяцей двара.

Раіса САМУСЕНКАВА

Наталля ГРАКОВІЧ

Апавяданне

Мал. Ю. Пучынскага

БАЛЬНІЧКА стаяла на крутым узгорку над гарадком. Там, унізе, стоўпіліся ля круглай плошчы-пятачка прысадзістыя дамы ледзь не дзямідаўскіх часоў; бліжэй да ўскраін шчыльны строй будынкаў размыкаўся, патанаў у жаўтлявай зеляніне гарадаў і, нарэшце, зусім знікаў, сутыкнуўшыся з лясной біржай, што раскацілася чырвонымі штаблямі таўшчэзных лістоўніц. Хворых у бальніцы было няшмат, і шчуплай маленькага росту дзяўчыне з дробным бледным тварыкам было сумна ў пустой белай палаце. «Ну куды цябе закінула, Верка-няўдаліца? — тужліва гаварыла яна сама сабе, пазіраючы праз акно ўніз, на цёмныя плямы будынкаў. — Другая на тваім месцы ўгаварыла б маму. А ты папусцілася і цяпер не ведаеш, што рабіць...»

Здаецца, зусім нядаўна было: яснай раніцай завіхалася Вера на ферме — там, далёка адсюль, на беразе ласкавай Ясельды, памагала насіць да машыны важкія бітоны з сырадоём... Успомніла, як аднойчы прыбегла на ферму суседчына дачка Люба, крыкнула:

— Верка, ідзі хутчэй дадому! Твая маці зноў у дарогу збіраецца. Наказвала, каб ты прыйшла...

...Маці, грузная, з шэрым аплыўшым тварам жанчына, вязала ў клункі небагату адзежу і сустрэла дачку слязьмі і папрокамі:

— Зусім адцуралася маткі! Начаваць стала на ферме, абы дома не быць... Паплачаш, пагаруеш, дачушка, як астанешся адна. Успомніш мяне, ды будзе позна!

— Куды вы гэта зноў сабраліся, мама? — ашаломлена спыталася Вера.

Маці кінула на стол, завалены рыз-зём: на ўскрайку ляжала пісьмо.

— Клаўдзя піша, што бачыла твайго бацьку. Там, на Урале. Верачка! — раптам ласкава зашаптала яна. — Дачушка мая! Паедзем, га? Можна, як цябе пабачыць — сумленне ў яго прачнецца, вернецца да нас.

Вера моўчкі адчыніла акно, і ў непрыбранай душнай хаце з раскіданым ложкам на момант стала лягчэй дыхаць. А маці, хапаючыся за левы бок, соўгалася з кута ў кут, адчыняла то шафу з перакошанымі дзверцамі, то вялізны напалавіну пусты куфар.

— У апошні разок, дачушка! — прасіла яна Веру. — На цябе ўся надзея.

— Мама, чаму вы гэтакая! — Каб не заплакаць, Вера моцна сціснула худыя кулачкі. Яна нібы першы раз убачыла маці: нерасчасаныя лямцаватыя валасы, зашмальцаваная на сцёгнах спадніца, ногі з сінімі вузламі вен. Вера ў думках

паставіла побач з ёю стрынгалеватага, чыста апранутага бацьку...

«Мусіць, трэба ехаць, калі мама так просіць, — бездапаможна падумала Вера. — А можа, бацька будзе жыць з намі разам і маці зноў стане гаспадарлівай і вясёлай?»

Узрадаваная нямой згодай дачкі, Альжбета дні якія за тры здабыла ўсе патрэбныя даведкі, атрымала за Веру аванс, прадала сёе-тое з нажытку...

Усю дарогу Веры нядужылася, і яна амаль увесь час ляжала на верхняй паліцы, тужліва думачы: «Праўду казалі дзяўчаты, — куды і чаго я еду?»

Але было позна.

...У доміку цёткі Клаўдзі, што стаяў на ўскраіне ляснога гарадка за Уральскім хрыбтом, яны знайшлі бацьку — пастарэлага, але чыста паголенага і ў пярэстай блазенскай кашулі. Бацька сустрэў жонку і дачку без асаблівай цікавасці. Грэбліва пазіраючы на жончыну скамечаную сукенку, на худую непрыгожую дачку з болькамі на пасмаглых вуснах, ён толькі няпэўна гмыкаў. А ўвечары забраў свой чамадан і больш не паказваўся...

Вось тады і прыйшоў да іх «брат Святаслаў» з дзіўным прозвішчам Шашалевіч, няпэўнага ўзросту чалавек у чорным доўгім паліто. Гэта быў даўні Клаўдзін знаёмы. Сама Альжбета, Верына маці, добра памятала ягонага бацьку: да трыццаці дзевятага года ён гандляваў салам.

Гэты бледны, невысокі чалавек, што гаварыў выразна і раздзельна, нібы папісанаму, адразу ўзяў уладу над Альжбетай, якая цэлымі днямі сядзела, утаропіўшыся невідучымі вачыма ў адну кропку. Пад роўны, глухаваты голас жанчыны кожны раз заходзілася ў сутаргавым плачы, шалёна калацілася, выкрывала нейкія незразумелыя словы.

Сама Вера злегла ад дзікай ламоты ў галаве, ад болю, які абцугамі схапіў горла... «Цэлы букет!» — хмура бурчаў доктар Каржоў у гэтай васьмі бальніцы, куды прывяла Веру цётка Клаўдзя, збаяўшыся заразы. — Запаленне лёгкіх, абсцэс горла, агульнае знясіленне... Трэба ж было гэтулькі сабраць...»

Але цяпер Вера хутка папраўляецца, падыходзіць ужо да акна, і турбуе толькі адно яе: чаму гэта маці ніводнага разу не прыйшла да яе ў бальніцу? Чаму? — Можна вы ведаеце, доктар? — з надзеяй пытаецца яна ў доктара Каржова...

МАЦІ памёрла, і далей усё было як у сне... Пахаванне на могілках пад зялёнай пушыстаю піхтай. («Браці труну купілі», — шаптала на вуха Веры

цётка Клаўдзя). Потым пайшлі ліхаманкавыя зборы ў дарогу назад, дадому. («Брат Святаслаў купіў білет... — зноў гэтазначыла Клаўдзя. — Ты са сваім здароўем і за год не сабрала б гэтулькі грошай!»).

— Дамой, дамой! — шаптала Вера, складаючы рэчы ў фанерны чамаданчык. — Якое шчасце, што добры чалавек знайшоўся.

А за тонкай перагародкай тым часам ішла такая гутарка.

— Самая прыдатная для нашай справы дзяўчынка, — запэўняла Клаўдзя. — Маці слухалася, як бога, і цябе будзе слухацца. Вучылася не шмат, бо не было за кім вучыцца. Бацька пажыве які месяц ды ўцячэ — па вярбоўцы або проста так. А маці следам, куды ён, туды і яна. Жарты: за Урал замчала з Палесся! І ўсё слёзы лье, бывала, аж вочы папухнуць. Кіслая баба, царства ёй нябеснае, была, ні зрабіць, ні зарабіць не ўмела. А дзяўчо паслухмянае, ціхае, — Клаўдзя панізла голас. — І век дзякаваць будзе, калі возьмеш яе адсюль. А мне дзеўку трымаць у доме — без патрэбы. Я сама дзеўка!..

...І васьмі цягнік вязе аслабелую ад хваробы Веру — вязе з халоднага чарналесся ў мілую зялёную Беларусь. Далёка заду асталася бальнічка і добры бурклівы доктар, які так угаворваў яе не ехаць з гэтым чалавекам. Далёка асталася і цётка Клаўдзя з тонкімі, у нітачку губамі. На развітанне цётка дала брату Святаславу нейкі даволі важкі паку-

нак, а ён адрззу ж паспешна паклаў яго на дно Верынага чамаданчыка.

Вера едзе дамоў! Жнівень, золкі жнівень, што пачарніў начным марозікам бледныя кветкі на бальнічным дворыку, сцелецца тут белым малочным туманам на ізумрудных паплавых, адмывае да святочнага бляску чырвоныя гронкі рабін у прыстанцыйных гародчыках. І Вера не адрывае вачэй ад акна, стараецца не думаць пра чалавека, які ласкава называе яе сястрой, стараецца не думаць над тым, якое жыццё яе чакае.

Да месца дабраліся надвячоркам. З шумнай магістралі, па якой адзін за адным імчалі грывучыя грузавікі, яны збочылі ў ціхі завулак, дзе між асфальту раслі густа пасаджаныя акацыі. З нізкіх веснічак выйшаў, прыгорбіўшыся, мажны, шыракаплечы дзед з сівой барадой, расчасанай на дзве палавіны. Дзед зірнуў з-пад рукі і прабасіў:

— Прыехаў, сыне! А гэта хто? Уральская бурундучка?

— Я тутэйшая, дзядуля, — нясмела азваўся Вера, пачырванеўшы ледзь не да слёз. — Я з-пад Пінска!

— З-пад Пінска, з-пад Мінска — гэта мне ўсё роўна. Заходзьце ў хату, там пагазорым.

Перад домам быў гарод — не гарод, кветнік — не кветнік. Гваздзікі, аксаміткі, астры і нейкія незнаёмыя кветкі з пышнымі султанамі раслі на шырокіх гародных градах. Раслі пасаджаныя радочкамі, нібы морква ці буракі. Такого Вера ніколі яшчэ не бачыла. А стары Шашаль, высунуўшыся ў акно, крыкнуў:

— Хопіць разглядаць, бурундучка! Заўтра разгледзіш, калі павязём на рынак. А цяпер ідзі есці!

За вячэрай доўга не сядзелі. Стары, выпіўшы чарку гарэлкі, коратка спытаў у сына:

— Па амністыі адпусцілі?

— Па амністыі, — суха адказаў сын. — Не бойся, не ўцёк. У тамашніх браццяў пажыў.

— А я і не баюся, — стары Шашаль распразіў бараду і ўстаў з-за стала. — Мой сын абы-чаго не зробіць. А жыць нам з табою добра будзе ўсюды.

— Пагутарым пасля, бацька, — азваўся брат Святаслаў і таксама ўстаў, выціраючы губы хустачкай. — Ідзі спаць, сястра Вера. Вунь туды, у бакоўку.

...І пачалося для Веры новае жыццё. Паехаў у сваю вёску, як ёй хацелася, нельга было: не засталася ні капейкі грошай. А брат Святаслаў, калі яна пачынала з ім размову пра гэта, хмурыўся і нічога не адказваў. Клянучы сваю бязлітасць і нерашучасць, Вера пакорліва рабіла тое, што ёй загадвалі. Раніцай, згатаваўшы ежу для абодвух Шашалей, несла на рынак два вядры вярціны, а следом стары Шашаль каціў тачку з рознай кветкавай драбязой. На рынку становіліся ў рад сярод гарластых гандляраў, якія спрытна хапалі шыйкі халаднаватых, набрынялых ранішняй свежасцю кветак і гэтак жа спрытна совалі ў кішэні плюшавых жакетак пакамечаныя рублі. Шашаль спачатку прымаў грошы сам, але праз колькі дзён купіў Веры такую самую, як і ва ўсіх гандляраў, чорную плюшаўку і сказаў:

— Управішся і сама. Глядзі толькі ў мяне!

Падвечар дзяўчына ішла туды, куды пасылаў яе малодшы Шашаль, вярнуўшыся з нейкай папяровай службы. Ціхенька стукала ў дзверы, гаварыла гас-

падару ці гаспадыні нейкія незразумелыя ёй самой словы. Калі сонца хавалася за чарадой пад'ёмных кранаў, што стаялі на даляглядзе, і неба налівалася густой сінявой, раз-пораз рыпелі нізкія веснічкі, і адна за адной прыгорбленыя шэрыя постаці прабіраліся ў дом. Сядзячы ў сваёй бакоўцы, Вера чула халодны, уладны голас маладога Шашалю, брата Святаслава. Ён гаварыў пра блізкі канец свету, пра жажлівы вогненны дождж, які пральецца на галовы грэшнікаў. А потым пачыналіся маленні з дзікімі выкрыкамі, і Вера калацілася ад страху на сваім вузенькім рыпучым ложку.

— Баішся, бурундучка! — крыва ўсміхаўся стары Шашаль. — Не бойся, гэта толькі пра тых, хто не моліцца разам з намі. А мы абраннікі, сведкі Іеговы.

І Вера засынала цяжкім сном. Сніўся ёй бог Іегова з шырокім тварам, налітым сіняватай чырванню, з белай барадой, расчасанай на два бакі. Бог вымаў з кішэні плюшавага жакета паперкі і сіпата каркаў:

— Рубель!.. Рубель!.. Рубель!..

Ясным вераснёўскім днём у веснічкі пастукаліся незнаёмыя людзі, хлопец і дзяўчына. У хлопца быў загарэлы ўсмешлівы твар і шырокія дужыя плечы. Дзяўчына — танкая, з пышной шапкой цёмных валасоў і ласкавымі шэрымі вачыма.

— Дзевачка, — сказала яна, водзячы пальцам па нейкім спісе. — Дзевачка, цябе завуць Вера Княжэвіч, так?

— Але, — ціха прашаптала Вера, прытрымліваючы сабаку за ашыінік.

— Табе, Верачка, трэба вучыцца, абавязкова, — аўтарытэтна сказала шэравая дзяўчына. — Прыходзь у вячэрнюю школу, мы таксама там вучымся. Колькі ты класаў скончыла, пяць? Мала, мала, Верачка. Дык прыйдзеш?

— Вядома, прыйдзе, — усміхнуўся хлопец, закінуўшы за плячо сумку з круглым донцам. — Цябе нельга не паслухаць, Зінок. Дык мы чакаем цябе ўвечары, — памахаў ён на развітанне рукой.

Але ўвечары Вера нікуды не пайшла. Малады Шашалевіч, працінаючы яе наскрозь вострым пранізлівым позіркам, гаварыў:

— Сястра мая, помні: кожнага, хто дружыць вось з такімі, спасцігне гнеў Іеговы. Будзь з намі, будзь, як і мы, сведкай Іеговы, маліся разам з намі, і ты выратуешся ад гібелі. Чуеш? А пра школу забудзь і думаць. І не толькі пра школу, а і пра кіно, кнігі, газеты. Веснічкі я замкнуў на замок, — дадаў ён, выразна дзынкнуўшы ключамі, і выйшаў з пакоя.

— Не плач, бурундучка! — п'янавата ўсміхаўся стары. — Усе мы — цені, усе мы — госці на гэтым свеце. Хіба толькі мой Святаслаў думае тут вечна жыць — ён і не курыць, і не п'е, і не жэніцца, каб не псаваць здароўя, ха-ха-ха!

...Тыя хлопец і дзяўчына не раз яшчэ прыходзілі пад Шашалевічаў дом. Але Веру не пускалі з хаты, і яны, пастаяўшы і падражніўшыся з сабакам, вярталіся назад. А Вера з тугой глядзела ім услед.

Яна ўжо не адчувала сабе хворай, але нідзе не бывала, нават на рынак стары Шашаль хадзіў адзін. Цэлымі днямі яны ўдвух разбіралі і рассыпалі па пакеціках насенне кветак.

— Гэта ўсё рубельчыкі, рубельчыкі, — Шашаль ласкава дакранаўся да кожнага пакеціка тоўстымі пальцамі з цвёрдымі чорнымі пазногцямі. — З рубельчыкамі ты чалавек, а без рубельчыкаў ты нішто!

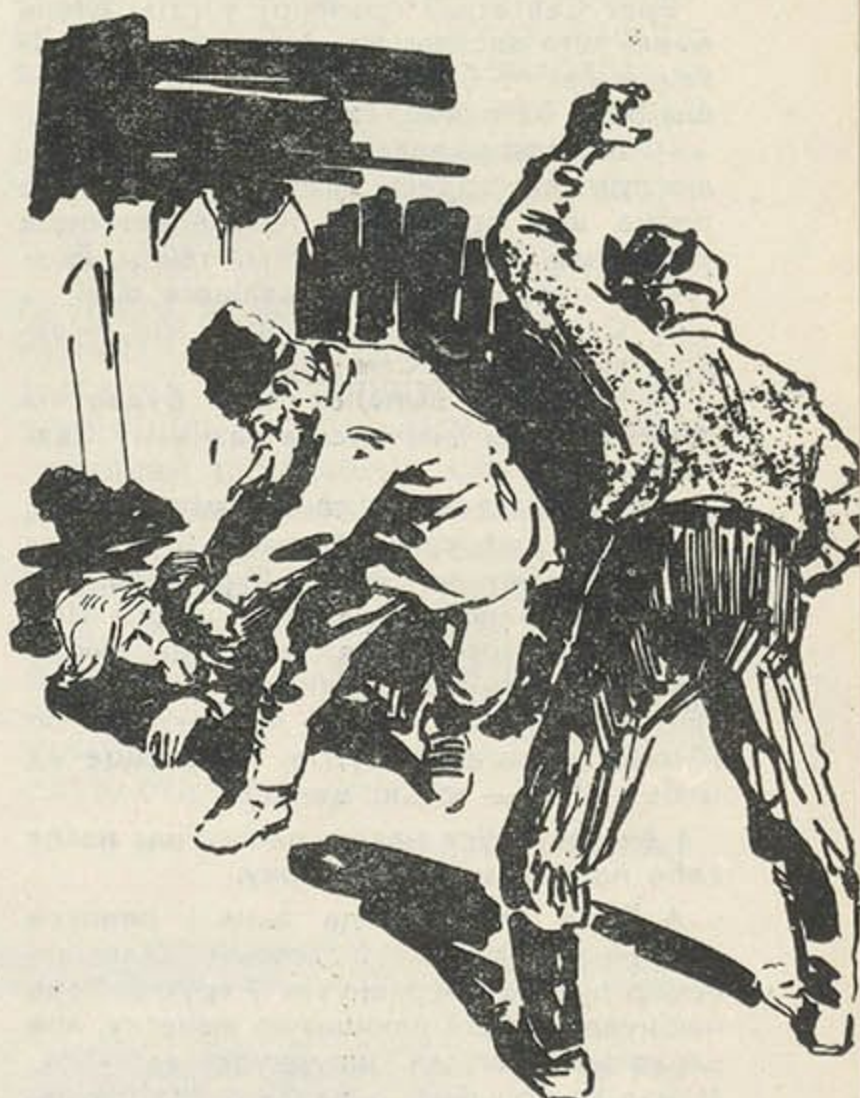
Цены! Усе мы жывём дзеля рубля — і я, і мой сыноч — прапаведнік. І яму — толькі ты маўчы, нікому ні слова — до-обрыя рублі ідуць, ён хлопец не дурны, ведае, што робіць...

Аднаго разу Вера ўсё ж выбегла на стук у веснічкі, бо стары Шашаль капаўся ў склепе, перакладаючы з месца на месца свае карэньчыкі і цыбуліны. Падыходзячы да брамы, яна пачула прыглушаныя словы:

— І табе яшчэ не абрыдла, Зіначка? Гэта ж сектантка... Ёй не патрэбны ні ты, ні я... І на школу ёй напляваць і на выбары таксама... А ты з работы, не паабедаўшы, бяжыш сюды, нават у школу познішся.

— Барыс, мілы, яна — чалавек, — прыглушаным голасам запырэчыла Зіначка. — Разумееш — чалавек, які трапіў у бяду. Хіба ты не падаў бы руку, каб хто тапіўся ў цябе на вачах?

— Добры дзень, — ціха сказала Вера, адчыняючы веснічкі. І столькі тугі было ў яе шырока адкрытых сініх вачах, што Барыс сумеўся і стаў глядзець некуды

ўбок. А Зіначка ласкава паціснула Верыну маленькую руку.

— Дзевачка, табе нядаўна споўнілася восемнаццаць год, праўда? Ты ўжо маеш права выбіраць дэпутатаў у Вярхоўны Савет, цяпер ты раўнапраўная грамадзянка, чуеш? Пашпарт з табою?

— Мой пашпарт у брата Святаслава, — ледзь чутна сказала Вера, баязліва азірнуўшыся назад.

— У брата... Воўк яму брат! — нечакана ўскіпеў Барыс. — Слухай, Вера, ты ж, здаецца, дзеўка як дзеўка, і нашто табе здаліся гэтыя цемрашалы? Кідай ты іх к чорту, хадзем да нас на камбінат, будзеш кніжкі друкаваць. І ў інтэрнаце месца адважым! Ну, думай хутчэй!

— Я падумаю! — няпэўна абяцала Вера. — Толькі каб брат Святаслаў не ўведаў. Яго ўсё баяцца, не толькі я.

— Дык чаго там доўга разважаць, хадзем во разам! — Барыс узяў Веру за руку, але да варот ішоў стары Шашаль, пакашліваючы ў кулак. І Вера хуценька адступілася назад, апусціўшы галаву.

— Грамадзянін Шашаль-Шашалевіч! — звярнулася да яго Зіначка. — Мы агітары з выбарчага ўчастка. І запрашаем вас усіх у нядзелю на выбары ў Вярхоўны Савет нашай краіны. А сёння, калі ласка, зайдзіце ў чырвоны куток, пазнаёмцеся з нашым кандыдатам. Добра?

— А як жа, прыйдзем, — стары ціха свіснуў, і сабака сарваўся з месца, скокнуў да варот, бразгаючы абрыўкам ланцуга. Але Вера імгненна пераняла яго і ўсім цяжарам свайго цела прыціснула да зямлі, дыхаючы цяжка, з захліпам.

— Малайчына, дзяўчо, ты не такая размазня, як я думаю! А з табою, дзед, і з тваім сынам у нас яшчэ будзе асобная размова. — Барыс махнуў рукой на развітанне і перайшоў разам з Зіначкай на другі бок вуліцы. — Дык глядзі ж, Вера, прыходзь!

— Як вам не сорамна, дзядуля! — з дакорам сказала Вера.

— А што, я хіба вінаваты? — агрызнуўся Шашаль і загнаў сабаку ў будку. — Лянівы стаў, пастарэў, каб цябе халера...

Брат Святаслаў прыйшоў у гэты дзень амаль што зялёны, нават спрабаваў усміхацца сухімі бледнымі вуснамі. Крануўшы Веру за плячо, ён ласкава сказаў:

— Можаш радавацца, сястра! У нядзелю прымеш воднае хрышчэнне, гэта ўсё роўна што прысяга. І табе адкрывацца ўсе тайны. Вялікія, цудоўныя тайны. Рыхтуйся, сястра, да гэтага вялікага дня!

— Сястра на выбары хоча ісці, — зарагатаў стары. — Сам чуў!

— На ўсякі выпадак хата будзе на замку, — нібы між іншым зазначыў Святаслаў.

...Астаўшыся адна са сваімі думкамі, Вера доўга не клалася спаць.

— Ты чаму не спіш, бурундучка? — у дзверы баксёўкі ўціснуўся стары Шашаль і падазрона агледзеў цесны пакойчык. — Ты, можа, уцякаць сабралася? Лепей не прычэп майму Святаславу, бо нічога добрага не будзе. Астанецца ад цябе — ф'ю — толькі цені!

І ён пасунуўся назад, пакінуўшы пасля сябе пах перагару і часнаку.

А Вера падышла да акна і рванула зашклёныя рамы. Вільготны сакавіцкі вецер пругка штурхануўся ў грудзі. Вера накінула на сябе плюшавую жакетку, але зраз жа з агідай шпурнула яе ўбок. Мякка саскочыўшы з падаконніка ў рыхлы наздраваты снег, яна азірнулася і пабегла да высокага плота. Здаецца, вунь тая дошка нямоцна прыбіта. Ну так і ёсць, яна спружыніста падалася ўбок...

І тут на Веру наваліўся страшэнны цяжар. Стары Шашаль намагаўся паваліць яе ў снег, а брат Святаслаў закрываў рот халоднай ліпкай рукой. Вера закрычала колькі было сілы і паспела пачуць дробны тупат ног па асфальце. А пасля ўсё навокал ахутаў непраглядны чорны цені.

...Калі Вера нарэшце расплюшчыла вочы, яе на момант асляпіла гарачае святло. У шырокім квадраце ярка-блакітнага вясновага неба вісеў вясёлы сонечны круг, ён заліваў белы пакой і белыя ложка патокам залацістых промняў. Зіначка ў белым халаце, накінутым на чорны саітар, узрадавана глядзела на яе сваімі ласкавымі вачыма і гаварыла:

— Дзевачка, дзевачка, якая ж ты неасцярожная. Але цяпер усё будзе добра!

НЕ АСАБІСТАЯ

А. ПРАТАПОПАВА

ЯК ВЫХАВАЦЬ новага чалавека? Вырасціць чалавека — чалавека, які па праву ўвойдзе ў наша заўтра, якому чужы эгаізм, сябелюбства, карыслівыя, вузкія погляды на рэчы, — як гэта велізарна!

Пры сустрэчы з такой нечысцю, як хапугі, хабарнікі, дармаеды, хуліганы, я ўспамінаю рэпліку ляонаўскага героя з «Нашэсця». Вярнуўшыся з турмы ў родны дом, ён, убачыўшы на сцяне свой дзіцячы партрэт, гаворыць з горыччу: «Усе мы бываем дзіцёнкамі...» Так, кожны з іх калісьці ляжаў упоперак ложка, шырока адкрытымі, яснымі вачыма прагна ўбіраў у сябе ўражанні быцця, адкрываў душу насустрач усяму добраму, светламу.

Хто замест добра пасеяў зло ў душы дзіцяці?

Вядома, думка перш за ўсё звяртаецца да сям'і. Усё дрэннае, як і ўсё добрае, пачынаецца ў сям'і.

Не будзем браць сям'і, дзе, скажам, бацька — безнадзейны п'яніца або маці — гулёна, што бывае, праўда, рэдка, але бывае. Пра іх — асобная размова. Возьмем сем'і, аб якіх гавораць: «Падумаць толькі! Бацька і маці — людзі добрыя, сумленныя, працавітыя, а з дзіцяці вунь што выйшла...» Як гэта атрымліваецца?

...Я сяджу на лаўцы на двары дома і назіраю за маленькімі дзецьмі, што гуляюць недалёка. Як ярка праяўляюцца ў гульні іх характары!

...Хлопчык гадоў чатырох, шустры, спрытны, з зухаватым чубком з-пад матроскай шапачкі, хлопчык, які толькі што мірна гуляў з другім, меншым і крыху мешкаватым, раптам вырваў з рук напарніка мяч і закінуў яго ў кветкавую клумбу. Малы гучна заплакаў. А крыўдзіцель, убачыўшы бацькоў, што падыходзілі ад варот, кінуўся да іх з радасным крыкам: «Мама! Тата!»

Бацькі бачылі, як іх сын адбіраў мяч, а затым кінуў яго ў клумбу. Бачылі і чулі плач пакрыўджанага дзіцяці. І што ж? Бацька падхапіў сына на рукі, некалькі разоў падкінуў яго ўверх, а затым пачаў ціскаць у абдымках, ласкава прыгаворваючы: «Ах ты, мой забіяка! Ты навошта ж гэта крыўдзіш таварыша? Га?» У голасе бацькі не толькі не чулася асуджэння, але ён як бы ганарыўся нават паводзінамі хлопчыка: вось, маўляў, які сын у мяне храбрэц... Маці дастала з сумкі вялікую жоўтую грушу, доўга, старанна выцірала яе кавалкам паперы, а затым дала сыну. Той усадзіў у грушу свае зубкі, спусціўся да таварыша, які ўсё яшчэ плакаў, і з выглядам пераможцы паказаў яму язык.

А я думала, у думках гутарачы з маладымі бацькамі: «Не, пакуль яшчэ ваш Лёнька, магчыма, і не зусім дрэнны. Але што вы дрэнныя, няўмелыя выхавателі — гэта несумненна».

— Няма часу! — часта даводзіць

ГЛЯДЗІЦЕ У ЧЭРВЕНІ

... — Рукі ўверх!

Перад багатым гаспадаром дома, які ляжыць у пасцелі з прыступам рэўматызму, стаяў злодзей з пісталетам у руках. Той пакорліва падняў правую руку.

— А ну, другую! — скамандаваў злодзей. — Можна, вы страляеце левай. Вы ўмеце лічыць да двух? Ну, хутка!

— Не магу падняць гэту, — адказаў яму гаспадар з грывасай болю.

— А што з ёй такое?

— Рэўматызм у плячы...

— Востры?

— Быў востры. Цяпер хранічны.

Як вы ўжо здагадаліся, гэтая размова адбывалася ў той момант, калі гаспадар дома аназаўся адзін на адзін з грабежнікам уначы. Выгляд хворага чалавека прымусіў бандыта ўспомніць, што ён таксама хварэе на гэту хваробу. Пагаварыўшы са сваёй

Кадр з кінафільма «Дзелавыя людзі».

СПРАВА

да чуць ад бацькоў. — Абое працуем, дзяцей мала бачым.

Але ўсё ж бачаць! Кожны дзень бачаць. «Для выхавання, — гаварыў А. С. Макаранка, — трэба не вялікі час, а разумнае выкарыстанне малога часу». Пакуль бацька ціскаў у абдымках свайго «забіяку», а маці старанна абцірала грушу, прайшло каля пяці мінут. А для таго, каб загадаць сыну: — Падымі мяч, аддай таварышу і скажы, што ты ніколі больш не будзеш яго крыўдзіць, — не спатрэбілася б і пяці мінут.

Такія ўрокі не даюцца па раскладу, у пэўныя гадзіны, — іх дыктуе жыццё. І часам мінуты сувязі з дзіцём працэрчваюць у яго свядомасці і ў сэрцы такую рысу, якая кладзецца ў аснову ўсяго далейшага працэсу фарміравання характару растучага чалавека. Вось невялікая замалёўка:

— Мамачка, я наелася дыні, а астатняе аддала Люсі.

— Разумніца, Ніначка! Ты ў мяне харошая, добрая. Заўсёды так рабі, дачушка!

Муж рассмяяўся:

— Ну і дабрата... спачатку сама наелася... А чаму ж ты адразу, Ніначка, не падзяліла сваю порцыю папалам?

Усё гэта факты будзённых, штодзённых. Але яны — жывыя. Я выпісваю іх са свайго бланкета, перапоўненага падобнымі назіраннямі. Яны дазваляюць бачыць аднаго з самых злых праціўнікаў, якія

тармозяць справу камуністычнага выхавання падрастаючага пакалення. Праціўнік гэты — педагогічнае невуцтва многіх бацькоў, незалежна ад узроўню іх агульнай культуры і адукацыі. У агульнай форме яны, вядома, уяўляюць сабе, якім бы хацелі бачыць сваё дзіця, калі яно вырасце: сумленным, працавітым, мужным, добрым.

Даводзілася чуць: «Не канчаць жа ўсім бацькам педагогічныя навучальныя ўстановы. Вунь у нас суседзі! Самі малапісьменныя, ніякай педагогікі не нюхалі, а дзяцей выгадавалі — дай бог кожнаму!» Думка аб тым, што малапісьменныя бацькі добра выходзяць дзяцей без усякай педагогікі, — гэта глыбокая памылка. У іх ёсць педагогіка. Яна заснавана на лепшых традыцыях у сям'і, на ўроджаным пачуцці педагогічнага такту.

Пажылы рабочы з Арла, Васіль Іванавіч Зямнухін напісаў мне: «...А меншы наш у мінулую нядзелю адчубуць. Сядзім, абедзем. Ён з лянотай палоща лыжку ў супе, а потым пытае: «Мам, а што ў нас сёння на трэцяе?» Маці адказвае: «Твой любімы кампот са сліў». Грыша пасядзеў-пасядзеў, а потым ляпнуў: «Калі я вырасту вялікі і буду жанаты, я загадаю, каб абед заўсёды пачынаўся з кампота». Мы ўжо смяліся-смяліся. А пасля я падумаў: «А можа, ён не толькі салодзенькае любіць, а і лёгкае?» Прасачыў — і праўда: як што цяжэй загадваюць яму рабіць, дык ён стараецца ўвільнуць, на іншых зваліць: «А Пецька?», «А Сярожка?», «А чаму я?» А сам любіць зрабіць, што яму прыемна, накітаваў гульні. Ну, мы тут з маці, грэшнай справай, палічыліся крышку. Апошні ён у нас, ну, яна яму не-не ды і спусціць з рук. Я

супраць гэтага. «Сапсуеш, кажу, хлопчыка». Заспрачаліся мы, вось я і вырашыў напісаць вам. Па-мойму, асабліва прынявольваць нельга, а то прывыкне чужым розумам жыць, хадзіць па ўказцы, але і асабліва распускаць нельга — пачне свавольнічаць, ад справы адлыньваць».

Хіба гэта не педагогіка!

Звяртаючыся да бацькоў, А. С. Макаранка гаварыў: «Нашы дзеці цвітуць на жывым ствале нашага жыцця, гэта не букет, гэта цудоўны яблыневы сад... Цяжка, вядома, не любавалася такім садом, цяжка яму не радавацца, але яшчэ цяжэй не працаваць у такім садзе. Будзьце добрыя, займіцеся гэтай справай: ускопвайце, палівайце, здымайце вусеняў, абразайце сухія галінкі... Чалавек даўно навучыўся асцярожна і далікатна дакранацца да прыроды. Ён не твораць прыроду і не знішчае яе, ён толькі ўносіць ў яе свой матэматычна-магутны карэктыв... Наша выхаванне такі ж карэктыв... Разумна і дакладна правесці дзіця па багатых дарогах жыцця, сярод яго кветак і праз віхры яго бур, можа кожны чалавек, калі ён сапраўды захоча гэта зрабіць».

Згодна, што няма патрэбы ўсім бацькам здаваць экзамены ў педагогічнай навучальнай установе. Але чытаць педагогічную літаратуру, знаёміцца з навуковымі працамі па дзіцячай псіхалогіі, слухаць лекцыі і мець сувязь з выхавацелямі-спецыялістамі ці не абавязаны ўсе, у каго ёсць дзеці? Сучасным бацькам, добра пісьменным, усё гэта даступна. Выпускаючы дзяцей у вялікае жыццё, бацькі разам з імі трымаюць экзамен на грамадзянскую сталасць.

(«Літаратурная газета».)

Кадр з кінафільма «Я купіў тату».

пайсці... выпіць.

Пра тое, што адбылося далей, глядачы даведаюцца, паглядзеўшы новую мастацкую кінааповесць «Дзевятыя людзі», створаную рэжысёрам Леанідам Гайдэем на кінастудыі «Масфільм» пад матывах трох навел О. Генры.

А вось пра што расказвае каларовая кінакамедыя «Каралева бензаклонкі», пастаўленая рэжысёрамі А. Мішурным і Н. Літусам на Кіеўскай кінастудыі імя А. П. Даўжэнкі па сцэнарыю П. Лубенскага.

...Як і многія з яе аднагодкаў, Людміла марыла аб прафесіі балерыны. Але не пашанцавала дзяўчыне: яе не прынялі ў балетнае вучылішча.

Пасля многіх вясёлых і забавных прыгод Людміла ўладкавалася працаваць на бензаклонку. Неўзабаве яна палюбіла сваю работу і ўдастоілася звання «каралева бензаклонкі».

А вось што расказвае пра сваю новую карціну «Я купіў тату» (кінастудыя імя М. Горна-

га) рэжысёр-пастаноўшчык Ілья Фрэз:

— Тэма майёй чарговай «дзіцячай» стужкі, а правільнай стужкі аб дзецях для бацькоў, — адказнасць дарослых за свае учынкi, за будучыню дзяцей, за тое, каб яны не засталіся адзінокамі, без бацькі або без маці.

Кадр з кінафільма «Каралева бензаклонкі».

Р. КАПЛЯ

Э
К
Р
А
Н

Размова аб вадзе

Ну, як чалавеку без вады? А ніяк! Таму і капаюць людзі калодзежы, дастаюць ваду нават з-пад зямлі. У гарадах гэтай справай займаюцца спецыяльныя водаканалтрэсты. Яны забяспечваюць вадою і заводы і кватэры. У Мінску па трубах бяжыць нават і гарачая вада. Гэта ж так зручна!

І вады горад атрымлівае дастаткова. Помніце, у мінулым нумары нашага часопіса ў артыкуле «Шклянкі вады» расказвалася аб гэтым.

Але... На жаль, ёсць і «але». Жыхары апошніх пазерхаў многіх дамоў Мінска скардзяцца: не даходзіць да іх вадзіца! У доме нумар 25 па вуліцы Карла Маркса (домакіраўніцтва № 1 Ленінскага раёна) на чацвёртым лаверсе заўсёды вадзяны голад. Цягнецца ён некалькі гадоў. Устануць раніцай жыхары, памыцца трэба, снеданне згатаваць, а вада толькі: буль-буль-буль! І ўсё. Вечарам прыйдуць людзі з работы, адкрыюць краны і зноў тое ж самае: буль-буль-буль. Бывае, праўда, цыркне тоненькі струменьчык, дзенца ў пасудзіне

закрые вадзіца, і зноў у кране буль-буль.

Дык у чым жа справа? Вады ў горадзе шмат, а не ўсе яе атрымліваюць. А вінаваты ў гэтым домакіраўніцтва, якія не ўстанаўліваюць спецыяльных помпаў для падняцця ціску ў трубах. А калі і ўстанаўліваюць гэтыя помпы, то не сочаць за іх нармальнай работай.

Калі гаснуць агні...

У прэрднім пакоі, у тым месцы, дзе электрычны лічыльнік вісіць, нешта стрэльна, бліснула, нібы маланка, і... кватэру агарнула цемра. На паўслове абарваў сваю аб'яву тэлевізійны дыктар. Вы нават не паспелі даведацца, які ж сёння будзе дэманстравацца фільм.

Толькі на паўгадзіны пазней, калі ні вы самі, ні суседзі вашы не здолелі даць рады гэтай святлу, вы зразумелі, што не толькі назву фільма

прапусцілі, але і самую карціну.

Назаўтра, яшчэ да работы, вы, вядома спяшаючыся ў сваё домакіраўніцтва № 6 Савецкага раёна, што па вуліцы Кузьмы Чорнага. Гэта яно абслугоўвае і ваш дом № 30 па вуліцы Якуба Коласа. Гарача выкладаеце сутнасць справы.

— Гэта нас не датычыць! — ахалоджвае вас тэхнік Захар Давыдавіч Голуб. — Домакіраўніцтва нясе адказнасць толькі за пашкоджанне лініі на лесвічных пляцоўках. Кватэры — справа «Энергазбыту».

— Усё! — з націскам дадае тэхнік, калі бачыць, што вам не зусім зразумелы сэнс яго слоў.

І вы ідзіце ў «Энергазбыт». Што зробіш! Там вас сустракаюць ветліва, нават пасылаюць на дом майстра, але... як на тую бяду, правадок, які згарэў, аказваецца непаднячальным «Энергазбыту».

— А каму ж? — пытаецца вы.

— Домакіраўніцтву.

І зноў паход, і зноў адмова. Прыйшлося, нарэшце, пазнаёміцца самому з «Правіламі карыстання электрычнай энергіяй для кватэрных, абагулена-камунальных спажывцоў і ўстаноў БССР». І што ж, вы думаеце, аказалася? Аказалася, што «рамонт усіх магістральных ліній... і да ўваходных зажимаў агульнакватэрных (разліковых) лічыльнікаў... ляжыць на абавязку домакіраўніцтваў»...

Аварыя ж якраз і была перад гэтым самым «уваходным зажимам». Тэхнік домакіраўніцтва З. Д. Голуб, каб быў больш уважлівым і не такім ганарыстым, мог бы адразу ўстанавіць гэта і не крычаць на вас, не ганяць да іншых людзей.

Сапсаваны настрой

Які гэта цудоўны дзень — нядзеля! Нікуды ні табе, ні тваім дамачадцам спяшацца не трэба. Ва ўсіх добры, святочны настрой. Праўда, гаспадыня заўсёды сабе справу знойдзе. Надзея Ціханаўна, адпачыўшы пасля снедання, вырашыла аднесці рэчы ў хімчыстку, абнавіць тое-сёе, пафарбаваць. Накіравалася прама на фабрыку, якая знаходзіцца побач з Камавоўскім рынкам. Ля прыёмнага акенца — вялікая чарга. Што рабіць, — напэўна, даведзецца пачакаць.

— Не становіцеся! Хутка закроем на абед. Шкада!

— Калі ласка, скажыце, можа, дзе паблізу ёсць другі прыёмачны пункт?

Адказу не паследавала. Жанчына паказалася і знікла.

Надзея Ціханаўна пачакала яшчэ. Зноў з'явілася тая самая жанчына ў чорным халаце. Надзея Ціханаўна паўтарыла сваё пытанне.

— Працаваць не даюць! — раззлавалася прыёмшчыца. — Дзе, дзе! За трамвайнай лініяй.

Добры настрой быў сапсаваны. Надзея Ціханаўна папярэлася «за трамвайную лінію». Але за ёю пачыналася адразу плошча Якуба Коласа. Куды ісці? У які бок плошчы? Пошукі былі доўгімі, але ўсё ж такі дапыталася: аказваецца, аж за тралейбуснай лініяй, у новым жылым будынку. І чаргі — ніякай. «Няўжо не можна было б павесіць аб'яву? Усім добра было б», — падумалася Надзеі Ціханаўне.

Але рэчы здадзены, і настрой стаў лепшы. Толькі не надоўга — на дзесяць дзён. Сапсавалася ён зноў, калі Надзея Ціханаўна забірала з хімчысткі свае рэчы. Вычысцілі добра, дзякуй майстрам за гэта! А вось пафарбавалі сукенку так, што сорам не толькі паказацца ў ёй, але нават гаварыць пра тое. Была шэрая, захацелася чорную мець. Затое цяпер будзе ў яе гардэробе — паласатая, як зебра, сукенка. Каб не быць галаслоўнымі, спашлемся на квітанцыю заказа № 439522.

* * *

— Нішто сабе «ўсмешкі», — скажаце вы. Згодны. А вось як у вас, дарагія чытачы? Ці ўсё ў вас добра з бытавым абслугоўваннем? Напішыце нам.

І. СМІРНОВА

УРАЧ РАІЦЬ

ЭПІЛЕПСІЯ

Пры гэтым захворванні страта прытомнасці чаргуецца з прыступамі сутаргаў рознага характару. Сустранаецца хвароба ў дзяцей і падлеткаў, але прыпадкі могуць з'явіцца ў розным узросце і нават у старых, яны могуць быць рэдкімі, частымі або вельмі частымі (некалькі дзесяткаў у суткі).

Найбольш тыповай формай праяўлення эпілепсіі лічыцца вялікі сутаргавы прыпадок. Ён часта пачынаецца раптоўна ў розны час сутак, у любой абстаноўцы. Хворы, страціўшы прытомнасць, можа ўпасці (адсюль старая назва «падучая хвароба») і адразу пачынаюцца сутаргі розных мышцаў цела, сінее твар, парушаецца дыханне. Прыступ працягваецца 1—3 минуты (рэдка больш) і заканчваецца сном або да хворага вяртаецца прытомнасць, і ён нярэдка скардзіцца на агульную слабасць, разбітасць, галаўны боль.

Прычын узнікнення гэтага захворвання многа: удары галавы, траўмы (у тым ліку родавыя), інфекцыі, атручванні, пухліны мозгу, сасудзістыя парушэнні. Вядома, што прыпадкі робяцца часцей, калі хворы прыме нават невялікую колькасць алкаголю, пры парушэнні рэжыму харчавання (празмернае ўжыванне вадкасці, кухоннай солі, прыпраў), рэжыму работы (ператамленне, пераграванне і інш.), адпачынку (начная работа), пры празмерным прабыванні на сонцы і інш. Аднак толькі захаванне пэўнага рэжыму, правільна арганізаванай працы часта бывае недастаткова, каб спыніць прыпадкі эпілепсіі, і тады патрабуецца правядзенне добра прадуманага лячэння. Таму трэба звяртацца да ўрача, спецыяліста па нервовых захворваннях і не лячыцца па парадзе нявобпытных асоб. Гэта асабліва важна для тых хворых, у якіх прыпадкі ўзніклі з прычыны цяжкага захворвання мозгу (пухліна, запаленне і інш.), яны маюць патрэбу ў неадкладным спецыяльным даследаванні і лячэнні.

У цяперашні час вырабляецца шмат розных супрацьсутаргавых сродкаў, але кожны з іх пры назначэнні хвораму патрабуе нават ад урача-спецыяліста строгага індывідуальнага падыходу і кантролю праводзімага лячэння. Трэба ведаць, што самавольная (без дазволу лечачага ўрача) адмена некаторых лякарстваў выклікае рэзкае пачашчэнне прыпадкаў. Пропісана накіроўваць хворых на курорт. Лячэнне эпілепсіі павінна быць нярэдка працяглым, настойлівым. Яно патрабуе ад хворага цярплівасці.

Дацэнт Е. ЮРАЦКАЯ

ШПІНАТ РЭВЕНЬ КРАПІВА

Гародны шпінат — каштоўны харчовы прадукт. Ён багаты на мінеральныя солі, асабліва на жалеза. У шпінаце ёсць амаль усе вядомыя нам вітаміны.

З лісця шпінату гатуюць першыя стравы, часцей за ўсё ў працёртым выглядзе. У суп са шпінату можна

куць, кладуць у каструлю, пасыпаюць соллю, перцам, заліваюць малаком і кіпяцяць 10—15 мінут; для смаку можна дадаць крыху зялёнай цыбулі.

Ачышчаную бульбу адварыце ў падсоленай вадзе, абсушыце, разатрыце таўкачом, каб не было камякоў, уліце кіпячае малако з крапівой і збіце драўлянай лапаткай, пакуль маса не стане пышная.

Збітую масу падагрэйце, не перастаючы збіваць. Падаюць страву гарачай. Крапіву кладуць у талерку горкай, у сярэдзіне лыжкай робяць паглыбленне для кавалачка сметанковага масла. Можна падаць і малако. На 250 г бульбы—50 г сечанай

Для паляпшэння колеру можна дадаць перапалены цукар, сок з журавін або парэчак.

150 г рэвеню, 85 г цукру, 5 г дрожджаў, цэдра лімона або апельсіна.

ЗРАЗЫ З ЯЛАВІЧЫНЫ

Мякаць (ад сцягна або лапаткі) нарэзаюць на кавалкі, адбіваюць, пасыпаюць соллю. Вэнджанае сала дробна нарэзаюць, абсмажваюць разам з нарэзанай цыбуляй, дадаюць нацёртую мякаць чорнага хлеба і перамешваюць. На адным баку кавалка мяса кладуць 1—2 чайныя лыжкі начынкi, туга скручваюць рулетам і перавязваюць белай ніткай. Падрыхтаваныя зразы абсмажваюць на патэльні з разатрытым тлушчам, перакладаюць у сатэйнік, заліваюць адварам з патэльні або булёнам, дадаюць нарэзаныя цыбулю, моркву, пятрушку і тушаць да мяккасці мяса.

З гатовых зразаў здымаюць ніткі, укладваюць у глыбокае блюда і заліваюць соусам, прыгатаваным з соку, у якім тушыліся зразы. Падаюць з адваранай або смажанай бульбай, салёнымі агуркамі.

На 600 г. ялавічыны — 2 ст. лыжкі тлушчу, цыбулі рэпчатой, морквы і пятрушкі, 1 ст. лыжку пшанічнай мукі, 1/2 шклянкі смятаны, соль.

Для начынкi: 100 г вэнджанага сала, 100 г цыбулі рэпчатой, лустачка чорнага хлеба.

ПРЫЙШЛА ВЯСНА

дадаваць шчаўе, бо сам шпінат прэсны на смак. Са шпінату можна гатаваць гарнір да мясных страў, пюрэ з грэнкамі. Смачная страва—абсмажанае лісце шпінату, залітае яйкам.

Кансервавая прамысловасць вырабляе кансервы «шпінат-пюрэ», у якіх добра захоўваюцца ўсе каштоўныя якасці шпінату. Гэта дае магчымасць выкарыстоўваць шпінат круглы год.

Рэвень. Чаранкі рэвеню кіслыя, пахнуць яблыкамі. У хатніх умовах з рэвеню можна варыць варэнне, мармелад, кампот, кісель, гатаваць соус, вінегрэт, салодкую начынку для пірагоў, суп-пюрэ. Толькі нельга варыць рэвень у меднай або жалезнай пасудзіне: яна акісляецца.

У лісцях і сцяблах звычайнай пякучай **крапівы** змяшчаецца (у сухім рэчыве): 17—18% бялку, 10% крухмалу, 7% тлушчу, 1% цукру. Па колькасці жалеза крапіва пераўзыходзіць шпінат. Апрача таго, яна змяшчае солі кальцыю і, што асабліва важна, вітаміны А (карацін) і С (аскарбінавая кіслата). Неабходная для чалавека сутачная доза гэтых вітамінаў змяшчаецца ў 30 г крапівы.

Сок маладой крапівы наогул лічыцца вельмі карысным, ён—цудоўны каталізатар, які садзейнічае абмену рэчываў.

У Ірландыі да гэтага часу лічыцца абавязковым кожную вясну з'есці не менш трох страў з крапівой, «каб падтрымаць кроў у добрым стане». Розныя стравы з крапівы гатуюць у Венгрыі, Румыніі і Германіі. На Каўказе маладыя парасткі крапівы соляць і ўжываюць як прыправу.

СЕЧАНАЯ КРАПІВА З БУЛЬБАНЫМ ПЮРЭ

Для гэтай стравы бяруць самыя далікатныя верхушкі крапівы. Пасля прамывання іх апускаюць у салёны вар для знішчэння гаркаты. Адцадзіўшы на друшляк, крапіву дробна ся-

крапівы, 3 сталовыя лыжкі малака, 1 сталовая лыжка масла сметанковага, соль, чорны молаты перац па смаку.

КВАС З РЭВЕНЮ (1 л)

Нарэзаны тонкімі кавалачкамі рэвень заліваюць вадой, кіпяцяць і настойваюць. Затым вадкасць працэджваюць, дадаюць цукар, дрожджы, сцёртую цэдру лімона або апельсіна і ў цёплым месцы даюць выбрадзіць 6—8 гадзін.

ПРЫЗ У МАЦНЕЙШАЙ

Амаль увесь сакавік лепшыя шахматысткі Беларусі, пераможцы абласных першынстваў, разыгрывалі ў Мінску званне мацнейшай. Перамагла Галіна Арчакова, інжынер Інстытута водных праблем Акадэміі навук БССР. Яна набрала 12,5 ачка з 14 магчымых, на другім месцы інжынер-целпаэнергетык Гомельскага шклозавода Ольга Вароніна, на трэцім—студэнтка 3 курса політэхнічнага інстытута Тамара Галавей.

Галія Арчакова навучылася гуляць у шахматы яшчэ дома. Потым, дзевяцікласніцай, прыйшла ў Палац піянераў. Пад кіраўніцтвам майстра А. Шагаловіча яна атрымала першы разрад і вось цяпер Галія Арчакова чэмпіёнка рэспублікі.

Гэта ўсебакова аду-

каваная маладая жанчына. Яна мае музычную адукацыю. Любіць яна гімнастыку. Яшчэ будучы студэнт-

Чэмпіёнка рэспублікі па шахматах Галія Арчакова.
Фота А. Церахава.

кай політэхнічнага інстытута Галія атрымала другі разрад па спартыўнай гімнастыцы. Мары ў Галіны скромныя. Пакуль ёй хочацца ўдала выступіць на III Спартакіядзе народаў СССР і трапіць у фінал чарговага першынства СССР па шахматах. Думаецца, што яе планы павінны быць шырэй: у Галі ўсе даныя, каб у недалёкім будучым абараніць дысертацыю па спецыяльнасці і стаць кандыдатам тэхнічных навук, а ў шахматах—выканаць норму майстра спорту. Прыз, устаноўлены рэдакцыяй часопіса «Работніца і сялянка» для пераможцы турніру, трапіў у надзейныя рукі.

К. ЗВАРЫКІНА,
галоўны суддзя турніру, заслужаны майстар спорту.

— Яна з тэатра мініятур.

ГУМАР СЯБРОЎ

ТОЕ-СЕЕ З ГРАМАТЫКІ

Як звычайна Кналеман і ў гэты вечар вярнуўся дадому п'яны. Распранаючыся, ён заўважыў, што нейкі незнаёмы мужчына назірае за ім з другога канца спальні.

— Як! Паўголы мужчына ў спальні маёй жонкі! Вон адсюль, пакуль я цябе не адправіў на той свет! — І з неўласцівай яму рашучасцю Кналеман наносіць незнаёмцу ўдар у сківіцу, ... разбіваючы на тысячы асколкаў люстэрка.

Нязлосны па натуры Кналеман гаворыць збянтэжана:

— Прабачце, пане! Але што ж вы не знялі акуляры, я ж вас папярэдзіў?..

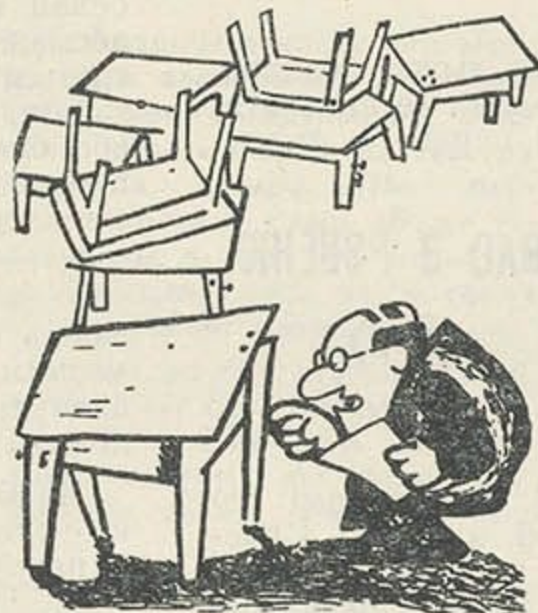
Аднойчы Бернард Шоу атрымаў запрашэнне: «Лорд Канінгам будзе ў сябе дома ў аўторак паміж чатырма і шасцю гадзінамі». Пісьменнік адаслаў запрашэнне назад, прыпісаўшы знізу: «Шоу таксама».

Якім чынам мы ўжываем асабовыя займеннікі.

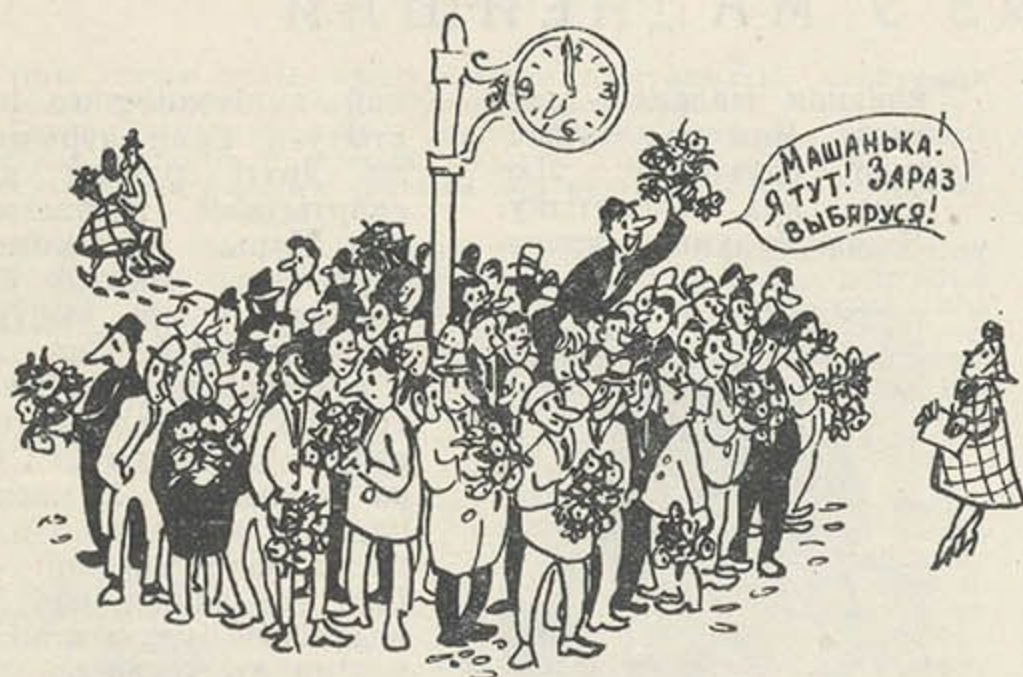
Я — добры хлопец.

Ты добры хлопец.

Ён — (хвіліначку, пагляджу, ці не чуе ён нас), ну дык ён не добры хлопец, а кар'ерыст і гультай.

— Адна, дзве, тры, чатыры ножкі — ну так, у нас прадукцыя першагатунная!

Малюнак-жарт Л. ЧУРКО.

ДЛЯ ВАС, МУЖЧЫНЫ

Як многа можаце зрабіць вы, мужчыны, дома. Не толькі памагчы сваёй жонцы, маці, сястры ў хатняй гаспадарцы, (асабліва калі ў генеральным прыбіранні даводзіцца сціраць пыл са сцяны і столі, выбіваць дываны і дарожкі, мыць вокны і дзверы) і не толькі адправаць сабе штаны, пінжак, але і адрамантаваць тое-сёе з мэблі. Так! Няхай гэта вас не бянэжыць. Невялікі рамонт можна зрабіць самім.

Прапануем вам некалькі практычных парадаў.

Часам на паверхні фанераванай мэблі ўтвараюцца невялікія ўздушцы. Надрэжце «пукі» уздоўж валакна і ўліце туды некалькі кропель гарачага сталёрага клею. Затым гэтае месца пакрыўце навалкам кардону і прапрасуйце гарачым прасам. Плямы лёгка сыдуць, калі іх пацерці злёгку ўвільготненым у дэ-натураце і выціснутым мяккім шматком.

Калі пры вырабе мэблі выкарыстоўваюць недастаткова прасушаную драўніну, то ў сухім памяшканні яна ўсыхае. Паміж дэталямі, якія трукца, ўтвараецца шчыліна. Шмат непрыемнасцей прыносіць гэта гаспадыні. А вы ж лёгка можаце выправіць недахоп — да паверхняў, што трукца, прымацуйце тонкія рэйкі.

Хапае клопатаў і са сталом з шуфлядамі, што цяжка высоўваюцца, і з дзверцамі тумбачак, што дрэнна зачыняюцца. У такім выпадку іх трэба абстругаць рубанкам або змазаць сухім мылам. А завесы, каб не скрыпелі, добра змазаць вазелінам.

Гэтак жа лёгка вы можаце адрамантаваць табурэтку і крэсла. Калі пальцы не зламаны і гнёзды не разбураны, то стамескай здыміце стары зацвярдзелы клей і зачысціце паверхню. У шчыліну ўстаўце кавалачок фанеры або палоску якой-небудзь тканіны. Затым ножкі пасадзіце на гарачы клей і часова замацуйце. Карыстацца адрамантаванай рэччу можна праз тры-чатыры дні. Калі палец зламаны, яго замяняюць новым, зробленым па размеру гнёзда.

МОДЫ

1. Камбінаваны касцюмчык для хлопчыка-дашкольніка. Прамая кашулька з набіўной тканіны; бакавыя швы заканчваюцца шліцамі. Штонікі на шлейках, з гладкай баваўнянай тканіны.

2. Летняя сукенка з узорчатага шоўку. Рукавы даўжынёй тры чвэрці. Спідніца з сустрэчнымі складкамі. Сукенка дапоўнена белай пікейнай устаўкай з круглым каўняром і бантам.

3. Закрыты цэльнакроены фартух без плечавых і бакавых швоў. Рэкамендуецца для дзяцей ва ўзросце ад шасці месяцаў. На чарцяжы дадзена яго выкрайка. Калі вы будзеце чарціць выкрайку ў натуральную велічыню, улічыце, што кожная клетка сеткі роўна 5 кв. см.

4. Блузка з баваўнянай тканіны, на клубіх злёгку сцягнута прытачным поясам. Раскошаная спідніца зашпільваецца на таліі ж гузікі, што і блузка.

5. Пляжны, неадразны па таліі касцюм з набіўной баваўнянай тканіны: паркаль, сацін, паплін.

6. Адразны па таліі сукенка з рукавамі-фанарыкамі. На сабранай спідніцы сустрэчная складка; спінка трохкілінная.

7—8. Прыгожы летні касцюм з шарсцяной або шчытнай шаўковай тканіны. Блузка з тонкага шоўку. Прыгожа спалучаецца з колерам спідніцы і жакета.

9. Святочная сукенка з набіўнага крэпдэшыну. Ліф адкрыты, мяккі, ля гарлавіны — лёгкія зборкі. Спідніца плісіраваная. Рэкамендуемыя размеры 46—52.

АДКАЗЫ НА ЧАЙНВОРД «НАШЫМ ЖАНЧЫНАМ», ЗМЕШЧАНЫ ў № 3

1. Асеева. 2. Астахава. 3. Ахунава. 4. Алігер. 5. «Радуга». 6. Аустэр. 7. Раскова. 8. Ангеліна. 9. Арманд. 10. Далінюк. 11. Караваева. 12. «Аэліта».

На першай старонцы вокладкі: «Няхай заўсёды буду я». Фотаэцюд А. Дзітлава.

Адказы рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія: М. Н. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, Т. Ц. ДЗМІТРЫЕВА, М. А. ЖЫДОВІЧ, Р. У. КУДРЭВІЧ, М. М. ТУР, В. І. ФІЛПАВА, В. А. ЧАРНЯЎСКАЯ.

АТ 03197.

Журнал «Работница и крестьянка» на беларуском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

Падпісана да друку 4-V 1963 г.

Папера 60×90¹/₈.

Адрас рэдакцыі: Мінск, Ленінскі праспект, 77. Тэлефоны:

адказн. рэдактара — 3-17-51, адказн. сакратара — 3-38-14, аддзелаў прамысловасці, сельскай гаспадаркі і культуры — 3-38-24.

Друкарня выдавецтва «Звязда», Мінск. Цана 18 кап. Дадатак — выкрайка. Друк. арк. 3. Аўт. арк. 4. Тыраж 199038. Зак. 230.

Прыска вячэрняя з кароткіх валасоў. Вельмі цікава ўкладзены валасы на баках. Широкая пасма валасоў зачасана назад, край пасмы часткова накіраваны ўверх, часткова ўніз і на шчокі. Валасы з чубка галавы пераходзяць наперад і ўкладаюцца над ілбом, утвараючы грыўку. Гэту прыска рэкамендуем кабетаў нізкім, а таксама жанчынам сярэдняга ўзросту.

МОДНЫЯ

ПРЫЧОСКІ

Простая прыска для маладой дзяўчыны. Усе валасы накручваем на даволі тоўстыя бігудзі, пасля раскручвання прычэсваем шчоткай і лёгка начэсваем. Грабянцом надаем форму прысцы — на лоб ападае доўгая, раздзеленая грыўка, валасы на баках зачасаны ў кірунку шчок. Прыска гэта вельмі практычная, яе лёгка трымаць у парадку.

Вельмі прыгожая прыска для ўрачыстых выпадкаў. Валасы ззаду галавы, энергічна зачасаныя шчоткай угару, утвараюць кок.

З ПОЛЬСКАГА ЧАСОПІСА «ПРЫГАЖОСЦЬ»

Прыска ўніверсальная, яе можна насаць штодня і рабіць на невялікіх ўрачыстасцях — валасы дасягаюць да паловы шыі, на лоб спадае доўгая грыўка. З бакоў гладкія пуклі начасаны ў кірунку твару. Асабліва рэкамендуем гэту прыска бландынкам з правільным авалам твару. Цёмнавалосым раім грыўку зачэсваць на бок, каб лоб застаўся адкрытым.

74 995

